

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

FILOLOŠKA GIMNAZIJA

Predmetni program

KNJIŽEVNOST

I, II, III i IV razred

Podgorica
2020.

SADRŽAJ

A. NAZIV PREDMETA	4
B. ODREĐENJE PREDMETA	4
C. CILJEVI PREDMETA.....	5
D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA	6
E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA	7
I RAZRED.....	7
II RAZRED.....	22
III RAZRED.....	33
IV RAZRED	41
F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA	53
G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I DAROVITIM UČENICIMA.....	56
H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA	57
I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA.....	61

A. NAZIV PREDMETA

KNJIŽEVNOST

B. ODREĐENJE PREDMETA

a) Položaj, priroda i namjena predmeta

Nastava književnosti čini sastavni dio obrazovnog programa u odjeljenjima filološke gimnazije i polaže se na maturskom ispitu. Ima poseban značaj u kurikulumu, a znanja i vještine koje se razvijaju u okviru ovog nastavnog predmeta potrebne su i u svim ostalim predmetima.

U okviru nastave književnosti učenik¹ se osposobljava za jasno, razumljivo, pravilno i funkcionalno usmeno i pisano sporazumijevanje crnogorskim standardnim jezikom u različitim okolnostima. Učeci crnogorski jezik, učenici ovladavaju komunikacijskom jezičkom kompetencijom i stiču osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti, što je preduslov ličnom razvoju, uspješnom školovanju i cjeloživotnom učenju. Predmetnim programom podstiče se razvijanje jezičkih aktivnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja, te njihovim ovladavanjem koje se ostvaruje primanjem, razumijevanjem, vrednovanjem i stvaranjem govornih i pisanih tekstova. Uvažavaju se kognitivne i jezičke faze razvoja učenika i podstiče cjelokupno ostvarivanje njihovih potencijala.

Kroz nastavu književnosti učenik stiče književnoteorijska znanja i razvija umijeće interpretacije teksta. Recepcijom književnih djela učenici razvijaju emocionalnost i imaginaciju, estetska osjećanja, bogate sliku svijeta, produbljuju saznanje o sebi i drugim ljudima, stvaraju čitalačke navike i oblikuju estetski ukus. Književnost izražava opšteljudske poruke i ideje, pa je za učenike upoznavanje sa svjetskom i nacionalnom književnošću izvor znanja, iskustva i vrijednosti.

Nastava književnosti doprinosi da se učenik razvija kao samostalna, slobodna, kreativna i kulturna ličnost, svjesna ličnog i nacionalnog identiteta. Učenik se usmjerava da cijeni vlastitu kulturu i jezik, jezik manjina u svom okruženju i ukupno jezičko i kulturno nasljeđe čovječanstva.

Učenik se podstiče da stečena saznanja primjenjuje i aktivira u svakodnevnom životu i međudjelovanju s drugim pojedincima, zajednicom i kulturom u cjelini.

¹ Svi izrazi koji se u ovom dokumentu koriste za osobe u muškom rodu, obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

b) Broj časova i oblici nastave

Nastava književnosti u specijalističkim odjeljenjima filološke gimnazije izvodi se u sva četiri razreda sa po 3 časa sedmično, tj. sa 105 časova godišnje u I, II i III razredu i 96 časova u četvrtom razredu, podijeljenih u 35 radnih sedmica (32 radne sedmice u IV razredu). Za realizaciju obaveznih ishoda programa predviđeno je 95 časova u prvom, drugom i trećem razredu i 87 časova u četvrtom razredu (90% od ukupnog nastavnog fonda), a za realizaciju ishoda koji se planiraju u školi 10 časova u prvom, drugom i trećem razredu i 9 časova u četvrtom razredu (10% od ukupnog nastavnog fonda).

Razred	Sedmični broj časova	Broj časova – obavezni dio	Broj časova – otvoreni dio	Ukupni broj časova	Teorijska nastava	Vježbe i ostali vidovi nastave
I	3	95	10	105	42	63
II	3	95	10	105	42	63
III	3	95	10	105	42	63
IV	3	87	9	96	39	57

Za svaki razred postoji dio programa koji kreira nastavnik u skladu s potrebama učenika s kojima radi i u saradnji s lokalnom zajednicom u kojoj se škola nalazi. Taj fond iznosi 10% ukupnog broja predviđenih časova. Što se nastave književnosti tiče, to mogu biti djela iz crnogorske književnosti, književnosti iz okruženja ili svjetske književnosti, te značajna književna djela na kojima učenik upoznaje kulturne i jezičke specifičnosti lokalne sredine. Učenicima se može predložiti da samostalno odaberu i analiziraju književne tekstove sa ciljem razvijanja čitalačke kulture i podsticanja uživanja u čitanju. Navedeni broj časova (10) može se koristiti i za produbljivanje obaveznog dijela programa. Prilagođavanje nastave potrebama učenika i u tom smislu otvorenost programa tiče se i opsega gradiva, pa se nastavnik može opredijeliti da određeni obrazovno-vaspitni ishod realizuje radeći na većem ili manjem broju djela (na primjer epskih pjesama kad je riječ o usmenoj književnosti i sl.).

Obrazovno-vaspitni ishodi ostvaruju se problemsko-stvaralačkim i istraživačkim učenjem i poučavanjem, saradničkim oblicima nastave i individualizovanim pristupom, kao i funkcionalnom upotrebom informacijske i komunikacijske tehnologije.

C. CILJEVI PREDMETA

Opšti cilj nastave Književnosti u odjeljenjima filološke gimnazije jeste da učenik razvije vještine izražavanja, sporazumijevanja i prenošenja informacija, misli osjećanja i stavova sa svrhom i namjenom.

Učenik:

- aktivnim slušanjem i čitanjem osposobljava se da na osnovu tekstova vrši izbor činjenica, izvodi zaključke, nadograđuje i kritički vrednuje tekst i predstavlja ideje na različite načine;
- ovladava različitim stilskim obrascima i stiče sposobnost odgovarajuće upotrebe funkcionalnih stilova prilikom govora i pisanja; razvija kompetencije razumijevanja i stvaranja tekstova različitih vrsta i struktura sa različitom svrhom i namjenom;
- osposobljava se za razumijevanje, interpretiranje i vrednovanje književnog teksta sa ciljem ličnog razvoja, sticanja i razvijanja znanja i stavova, kao i vlastitog stvaralaštva; na odabranim primjerima iz crnogorske i svjetske književnosti upoznaje osnovne književnoteorijske tokove i razvoj žanrovskih oblika, kao i stvaralačku i umjetničku ulogu jezika;
- stiče sposobnost sazajnog, etičkog i estetskog vrednovanja književnih djela, te razvija kritičko mišljenje i literarni ukus;
- povezuje vlastito iskustvo i iskustvo književne fikcije;
- proučavanjem periodizacije književnosti razumije opštekulturno nasljeđe i razvija lični i nacionalni kulturni identitet;
- razvija vještine komunikacije i uspješno se socijalizuje (razmjenjuje ideje, mišljenja, iskustva, osjećanja s drugima u različitim kontekstima), razvija sigurnost i samopouzdanje kao i spremnost na saradnju i timski rad;
- usmjerava se na uvažavanje sagovornika i kulturu dijaloga;
- učestvuje u različitim nastavnim interakcijama kojima se podstiče individualnost i inicijativnost; razvija osjetljivosti za potrebe drugih i prihvata različitosti;
- pronalazi u različitim izvorima sadržaje i informacije o kojima kritički promišlja, procjenjuje njihovu pouzdanost i korisnost, prepoznaje kontekst i namjeru autora, samostalno rješava probleme i donosi odluke; postaje svjestan mogućnosti uticaja na svoju sredinu i društveni život i formira građansku svijest;
- razvija strategije samostalnog rada čime se osposobljava za permanentno učenje i samostalno oblikovanje književnih i vanknjiževnih tekstova.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Ostvarivanje ishoda učenja i vještina kao krajnjih rezultata obrazovanja podrazumijeva povezanost nastave književnosti sa drugim nastavnim predmetima. Korelativni pristup doprinosi kvalitetu, primjenljivosti i trajnosti stečenih znanja. Osim toga, međupredmetne oblasti/teme su sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ishodi učenja koji nijesu dio formalnih disciplina/pojedinih predmeta, ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnom pristupu opšteg obrazovanja.

Za nastavu književnosti, pored unutarpredmetne povezanosti (vertikalna korelacija), potrebna je funkcionalna povezanost sa predmetnim oblastima sa kojima je moguće napraviti logičku vezu (horizontalna korelacija). Periodizaciju književnosti treba proučavati sa: istorijskog aspekta kroz uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela i stilskog aspekta kroz uporednu analizu književnog djela sa slikarskim, vajarskim, arhitektonskim i muzičkim djelima istog razdoblja.

Izražavanje kritičkih stavova i ideja prilikom interpretacije tekstova omogućava povezanost nastave književnosti s društveno-humanističkim područjem. Usvajanjem književnih činjenica razvija se analitičko mišljenje i ostvaruje veza s društvenim naukama. Pronalaženjem odgovarajućih informacija putem ICT-a, kao i upotrebom informacione pismenosti, učenik se podstiče na kritičko vrednovanje izvora i samostalno učenje.

Čitanjem raznovrsnih umjetničkih i neumjetničkih tekstova učenici se upućuju na poštovanje kulturnog i književnog nasljeđa, toleranciju za drugo i drugačije i time razvijaju građanske kompetencije. Rješavanje problemskih situacija motivisanih književnim tekstom razvijaju inicijativnost, samostalnost i samopouzdanje u iznošenju stavova, a otvorenost za nove ideje i mogućnosti doprinosi razvoju preduzetničkih kompetencija.

Spremnost na saradnju i timski rad, sposobnost empatije, kao i kritičko vrednovanje vlastitih mogućnosti i slabosti potpomaže razvoju socijalnih kompetencija. Vrednovanjem metodičkih modela nastave jezika učenik se usmjerava da vrši izbor djelotvornih strategija učenja i na taj način efikasno upravlja vremenom i informacijama.

Nastavnicima se ostavlja mogućnost da ostvare funkcionalnu povezanost sa nastavnim predmetima i međupredmetnim oblastima za koje smatraju da im mogu biti od važnosti u sprovođenju nastavne prakse.

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

Nastavna oblast: KNJIŽEVNOST

I razred

Obrazovno-vaspitni ishod 1

<i>Na kraju učenja učenik će moći da protumači odlike književnosti kao umjetnosti.</i>

Ishodi učenja

<i>Tokom učenja učenik će moći da:</i>
--

– prepozna razliku između umjetnosti prema izražajnim sredstvima;– objasni pojmove književnost, beletristika, literatura, pjesništvo;– procijeni saznanju, moralnu i estetsku funkciju književnosti;– utvrdi potrebu proučavanja književnosti s aspekta teorije književnosti, istorije književnosti i književne kritike;– istraži prirodu književnosti kao umjetnosti i njenu vezu s drugim umjetnostima;– zaključi da se prva proučavanja književnosti vezuju za Platona (uticaj pjesničkog djela na publiku) i Aristotela (fenomen katarze; konvencije žanra);– protumači podjelu književnosti po postanku;– pisano sumira svoje stavove o značaju umjetnosti za pojedinca i društvo;– poštuje pravila rada u paru/grupi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Književnost, literatura, beletristika, pjesništvo; istorija književnosti, teorija književnosti, književna kritika.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- slušaju snimke muzičkih djela;
- posmatraju likovno/ vajarsko/ arhitektonsko djelo;
- gledaju balet, pozorišnu predstavu, film;
- čitaju/slušaju književno-umjetnički tekst;
- razgovaraju o specifičnostima pojedinih oblika umjetničkog izražavanja i samostalno zaključuju koje su suštinske odlike književno-umjetničkog teksta;
- formulišu sopstvene stavove o značaju književnosti za razvoj pojedinca i društva;
- u grupama prelistavaju teorije književnosti, rječnike književnih termina, istorije književnosti, izvode iz književnih kritika i zaključuju da se književnošću kao umjetnošću može i treba baviti na naučno utemeljen način;
- čitaju i analiziraju dijelove iz teorijskih tekstova i uočavaju u Platonovim stavovima indirektno priznanje o djelovanju pjesničkog djela na publiku;
- razgovaraju o fenomenu katarze i funkciji književnosti;
- uviđaju Aristotelovo postavljanje konvencija žanra.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da interpretira književni tekst primjenjujući osnovne književnoteorijske pojmove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni komunikacioni trougao: autor – djelo – čitalac i tok stvaralačkog procesa;
- utvrdi strukturu književnog djela i prepozna slojeve: zvučanja, značenja, prikazanih predmetnosti i shematizovanih aspekata;
- primijeni osnovne književnoteorijske pojmove relevantne za interpretaciju književnog teksta (*tema, motiv, lajtmotiv, fabula, siže, kompozicija, okviri teksta: prološka i epiloška granica, lik, naracija, narator, forme pripovijedanja, hronotop, retardacija, retrospekcija, anticipacija, motivacija, tačka gledišta, introspektivne tehnike: solilokvij, doživljeni govor, unutrašnji monolog*);
- razlikuje pojmove: *lik, ličnost, karakter, junak, tip*;
- primijeti na koji način se gradi lik u književnom djelu: direktno, indirektno, pomoću samokarakterizacije;
- analizira okvire teksta – prolog i epilog – ističući njihovu umjetničku funkciju;
- utvrdi načine organizovanja prostornih („gore“–„dolje“; nebo – zemlja – podzemlje) i vremenskih (subjektivno, objektivno) struktura u tekstu;
- tumači književne tekstove uz integraciju teorijske i kritičke literature.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Slojevi književnog djela; tema, motiv, lajtmotiv, fabula, siže, kompozicija, naracija, narator, forme pripovijedanja, retardacija, retrospekcija, anticipacija, motivacija, hronotop, lik, tačka gledišta, solilokvij, doživljeni govor, unutrašnji monolog; lice, ličnost, karakter, junak, tip.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- analiziraju trougao autor – djelo – čitalac (pošiljalac – poruka – primalac) i prepoznaju sebe u tom odnosu;
- na primjeru predloženih književnih tekstova uočavaju i razlikuju slojeve strukture;
- strukturne elemente djela imenuju književnoteorijskim pojmovima;
- kratko saopštavaju fabulu djela;
- u tekstu lokalizuju motive, retardaciju, retrospekciju, epizode, digresije;
- samostalno pronalaze traženu informaciju u literaturi (u rječniku književnih termina, priručniku iz teorije književnosti, na internetu);
- u paru ili manjim grupama istražuju značenja književnoga teksta;
- prenose neumjetnički tekst (novinski članak, na primjer) u stihove i uočavaju efekte i obratno – kraći književnoumjetnički tekst prenose u neku od formi neumjetničkog teksta (reklamu, oglas...).

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+4

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da odredi odlike pjesničkog jezika i versifikacije.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše osobine pjesničkog jezika (konkretnost, emocionalnost, ritmičnost, punoću i smisao zančenja);
- uporedi pjesnički jezik i jezik svakodnevne upotrebe;
- zaključi da riječ u književnom djelu ima i preneseno značenje;
- grupiše najčešće stihove u našoj poeziji (narodna: epski i lirski deseterac, osmerac; stih bugarštice; umjetnička: sedmerac, osmerac, deveterac, deseterac, jedanaesterac, dvanaesterac, heksametar);
- izdvoji vezani i slobodni stih;
- klasifikuje vrste strofa (distih, tercet, katren, kvinta itd.);
- razlikuje vrste rime (ukrštena, parna, obgrljena; muška, ženska, daktilska; skrivene (udaljene) rime);
- odredi cezuru i njen uticaj na ritam pjesme;
- objasni stalne lirske oblike (sonet);
- protumači umjetničku funkciju opkoračenja i refrena;
- argumentovano utvrdi povezanost lirike sa muzičkom umjetnošću.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Pjesnički jezik; versifikacija, vrste stiha, strofe, rime; sonet; cezura; opkoračenje; refren.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u književnom tekstu uočavaju svojstva pjesničkog jezika, na odabranim primjerima objašnjavaju razliku između pjesničkog jezika i jezika svakodnevne upotrebe;
- čitaju odabrane informativne i književne tekstove;
- upoređuju jezik informativnog teksta s jezikom književnog teksta;
- objašnjavaju osnovno i preneseno značenje riječi na primjerima;
- određuju vrstu stiha/strofe prema broju slogova/stihova;
- određuju vrstu rime i njen uticaj na zvukovni sloj pjesme;
- uočavaju opkoračenje, refren i cezuru, i povezuju ih s ritmom pjesme;
- demonstriraju principe versifikacije na primjerima;
- nalaze muzičku podlogu za lirsku pjesmu po izboru.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+4

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da povezuje stil s načinom pisanja i izražavanja dovodeći ga u vezu s piscem i djelom, kao i da objasni umjetničku funkciju stilskih figura.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- definiše stil kao način na koji se nešto obavlja, koji postoji u svakodnevnom životu, ali i u umjetnosti;
- ustanovi da je nauka o stilu – stilistika, te da ona proučava izraz pojedinca i pokušava da opiše sredstva i postupke jezičkog izražavanja;
- prepozna stilske figure i objasni njihovu umjetničku funkciju;
- ocijeni da se umjetnički efekti ostvaruju posebnim izborom riječi (metafora, metonimija, personifikacija, sinegdoha, eufemizam, epitet, alegorija, simbol), povezivanjem riječi i misli (poređenje, antiteza, hiperbola, litota, gradacija, ironija, paradoks), konstrukcijom (inverzija, elipsa, asindeton, polisindeton) i dikcijom (asonanca, aliteracija, onomatopeja, anafora, epifora, simploha, anadiploza);
- stilsku figuru poveže sa stilom djela, pisca, razdoblja.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Stil, stilistika; stilske figure: metafora, metonimija, personifikacija, sinegdoha, eufemizam, epitet, alegorija, simbol, poređenje, antiteza, hiperbola, litota, gradacija, ironija, paradoks, inverzija, elipsa, asindeton, polisindeton, asonanca, aliteracija, onomatopeja, anafora, epifora, simploha, anadiploza.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u grupi razgovaraju o stilu u najširem smislu – modnom, umjetničkom, svakodnevnom;
- posmatraju reprodukcije poznatih slikara i pokušavaju da odrede kom stilu pripadaju;
- debatuju na temu: tradicionalni i moderni stil (u umjetnosti ili uopšte u životu);
- na odabranim primjerima karakterišu stil pjesme, priče i pokušavaju ga vezati za pisca;
- prave listu stilskih figura koje znaju i sopstvenim riječima ukazuju na umjetničke efekte koji se njima postižu;
- na odabranom tekstu prepoznaju stilske figure, definišu ih i ukazuju na njihovu umjetničku funkciju;
- tvrdnje provjeravaju na taj način što pronalaze odrednice u teoriji književnosti, rječniku stilskih figura i rječniku književnih termina;
- u grupama uvježbaju dekonstrukciju stilske figure (npr. poređenja) i njeno ponovno konstruisanje;
- samostalno koriste stilske figure i procjenjuju njihovu vrijednost i efekte.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da objasni podjelu književnosti na rodove i vrste.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- klasifikuje rodove i vrste;
- razlikuje osobnosti rodova, uočava sličnosti i razlike;
- uočava i odredi povezanost i pripadnost djela određenom rodu;
- razlikuje književnu vrstu kao grupu sličnih djela u kojima se ponavljaju neke stalne osobine;
- prepoznaje i karakteriše književne vrste;
- zaključi da postoje žanrovska ukrštanja,
- prepozna u djelu elemente lirskog, epskog i dramskog;
- prepoznaje baladu, poemu i romansu kao lirsko-epske vrste.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Književni rodovi i vrste (lirika – podjela po tematskom kriterijumu, formalno-istorijskom, epohi; epika – epika u stihu: ep i epska pjesma, epika u prozi: jednostavni prozni oblici: bajka, basna, mit, anegdota, poslovice, zagonetka itd.; složeni prozni oblici: pripovijetka, novela, roman; lirsko-epske vrste: balada, romansa, poema; drama: tragedija, komedija, drama u užem smislu).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- književno djelo vezuju za književni rod i objašnjavaju svoj izbor;
- određuju kojoj književnoj vrsti pripada djelo i činjenično obrazlažu;
- navode, na primjeru, sličnosti i razlike književnih vrsta;
- u grupama istražuju koja književna vrsta je najčitania u njihovoj generaciji ili kod njihovih nastavnika i istraživanje predstavljaju tabelarno, grafikonom i u obliku torte;
- odabrana književna djela razvrstavaju i obrazlažu kriterijum na osnovu kojeg su odredili zašto pojedino djelo pripada određenoj književnoj vrsti;

- prave tabelu sa književnim vrstama i njihovim karakteristikama;
- na odabranim primjerima, prave spisak sličnosti i razlika književnih vrsta;
- u grupi poznatu lirsku pjesmu prebacuju u priču ili epsku pjesmu, dramu ili obratno;
- gledaju snimak pozorišne predstave ili TV drame rađene po motivima balade, poeme (*Hasanaginica*);
- čitaju/slušaju baladu, poemu, romansu (može audio-zapis);
- izlažu lirski i epski plan pjesme upoređujući je s lirskom pjesmom;
- dramatizuju poemu, baladu;
- prave motivsko-tematsku i idejnu paralelu s *Banović Strahinjom* i dramatizuju epsku pjesmu;
- pripremaju, izrađuju i realizuju projektne i istraživačke zadatke vezane za baladu, poemu, romansu.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Na kraju učenja učenik će moći da protumači odlike lirike i njenu klasifikaciju.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- liriku doživi kao spoj zvuka riječi i njenog značenja;
- protumači odlike lirske pjesme (kratkoća, nefabularnost, emocionalnost, misaonost, subjektivnost);
- zastupa sopstveni doživljaj lirske pjesme;
- svrstava lirske pjesme po tematskom i formalno-istorijskom kriterijumu;
- analizira strukturu lirske pjesme (glavni motiv; vezivanje motiva po sličnosti i kontrastu);
- razlikuje lirski subjekt (lirsko *ja*) od pjesnika;
- integriše emocionalnost i misaonost lirskih pjesama sa situacijama iz života.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Lirika; lirska pjesma; lirsko ja.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u grupi poznatu lirsku pjesmu prebacuju u priču ili epsku pjesmu, dramu ili obratno;
- prepoznaju lirski tekst i činjenično potkrepljuju svoju tvrdnju;
- objašnjavaju zvukovni sloj lirskog djela i lirsko *ja*;
- slušaju izražajno čitanje pjesme (audio-zapis);
- analiziraju lirsku pjesmu i ukazuju na njenu strukturu, kompoziciju, motive;
- razvrstavaju lirske pjesme po tematskom, istorijskom, vremenskom kriterijumu;
- u pjesmi pronalaze motive na osnovu kojih određuju vrstu;
- u grupama ispisuju tekstove poznatih rok-pjesama i debatuju na temu: *Da li tekst rok-pjesme može biti književno djelo.*

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+4

Obrazovno-vaspitni ishod 7

Na kraju učenja učenik će moći da objasni odlike epike kao književnog roda i protumači karakteristike epskih vrsta.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna širinu epskog kazivanja i tumači njenu funkciju;
- navede epske vrste u stihu (epska pjesma, ep) i prozi (novela, pripovijetka, roman) i objasni njihove karakteristike;
- objasni funkciju retardacije, retrospekcije, epizode, digresije, ponavljanja u strukturi epskog djela;
- utvrdi oblike kazivanja u epskom djelu: opisivanje (portret, pejzaž, enterijer, eksterijer), naracija (u prvom licu, u trećem licu), hronološko i retrospektivno, monolog, dijalog, unutrašnji monolog;
- protumači književnu i estetsku vrijednost jednostavnih epskih oblika (bajka, basna, legenda, anegdota, poslovice, zagonetka, mit, maksima, sentencija);
- zaključi da se u proznoj formi javljaju i djela koja sadrže elemente i književnog i naučnog (putopis, memoari, biografija, autobiografija, dnevnik, feljton, reportaža, esej, rasprava, polemika, studija, monografija);
- uporedi književne i naučne elemente u književno-naučnim vrstama (putopis, biografija, autobiografija, dnevnik).

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi**

Epika; epske vrste u stihu i prozi; retardacija, retrospekcija, epizode, digresije, ponavljanja; jednostavni epski oblici; književno-naučne vrste.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju epsko djelo i navode njegove karakteristike;
- prepoznaju epske vrste, navode njihove karakteristike i svoj iskaz činjenično potkrepljuju primjerima;
- objašnjavaju širinu kazivanja u epskom djelu;
- analiziraju epsko djelo i objašnjavaju njegove strukturne elemente;
- objašnjavaju postupke likova i njihovu karakterizaciju, sagledavajući ih iz različitih uglova i argumentuju svoje stavove;
- pronalaze i tumače tekstove kraćih epskih oblika;
- pišu individualno ili u paru sentenciju ili aforizam o svom odjeljenju/školi;
- čitaju odabrane primjere književno-naučnih tekstova;
- prave listu osobina ove vrste tekstova;
- upoređuju književno-naučne tekstove s književnim;
- u odabranim književno-naučnim tekstovima odjeljuju književne i naučne činjenice i komentarišu simbiozu književnog i naučnog;
- govore i čitaju ono što su unijeli u dnevnik čitanja i objašnjavaju princip selekcije;
- komentarišu sopstvene radove i radove drugih učenika.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+4

Obrazovno-vaspitni ishod 8

Na kraju učenja učenik će moći da objasni dramu kao književni rod i protumači karakteristike dramskih vrsta.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- dramsko djelo veže za scenu;
- čitanje dramskoga djela doživljava kao posredni vid komunikacije;
- razlikuje dramske vrste (komedija, tragedija, drama u užem smislu) i prepoznava njihove specifičnosti (istorijski razvoj i osobine);
- protumači spoljašnju kompoziciju drame (čin, pojava, scena), strukturu dramskog teksta (didaskalije, popis lica, tekst koji govore lica) i dramske radnje (ekspozicija, zaplet, kulminacija, peripetija, rasplet);
- odredi odlike dramskih formi poput melodrame, farse, opere i operete;
- ocijeni ulogu monologa, dijaloga i replike u drami;
- poveže dramski tekst sa scenskim izvođenjem (dramaturg, reditelj, glumac, scenograf, kostimograf, inspicijent, majstor svjetla, afiša, plakat);
- dramatizuje tekst.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi**

Dramske vrste, kompozicija drame, struktura dramskog teksta, melodrama, farsa, opera, opereta, scensko izvođenje.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- raščlanjuju strukturu i kompoziciju dramskoga djela;
- prepoznaju dramske vrste i karakterišu ih;
- u dramskoj radnji određuju etape i shematski ih predstavljaju;
- obilježavaju u tekstu monolog, dijalog, remarke;
- prave razliku između lika, ličnosti, tipa, karaktera;
- prave plakat i afišu za određenu dramsku predstavu;
- gledaju pozorišnu predstavu ili njen snimak i komentarišu utiske;
- vježbaju preuzimajući ulogu reditelja, scenariste, glumca;
- vježbaju mimiku, pokrete, gestikulaciju;
- pišu igrokaz, tj. adaptiraju dramski tekst za scenu;
- dramatizuju epsku pjesmu *Banović Strahinja* i prave motivsko-tematsku i idejnu paralelu.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4**Obrazovno-vaspitni ishod 9**

Na kraju učenja učenik će moći da objasni periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; objasni društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela; analizira odabrane tekstove književnosti starog vijeka, srednjovjekovne književnosti, narodne književnosti i književnosti humanizma i renesanse.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela;
- definiše kulturni model prostora na kojem je nastala određena književnost;
- u odabranim djelima prepozna i objašnjava poetiku epohe, opšte književne simbole i motive;
- razlikuje književni rod i književnu vrstu na primjeru određenog teksta;
- poveže formu djela s njegovom sadržinom;
- prepozna temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline;
- primijeni osnovne književnoteorijske pojmove relevantne za interpretaciju književnog teksta;
- objasni kompozicionu strukturu djela i način ostvarivanja sadržaja;
- uoči razliku između epike u stihu i epike u prozi;
- utvrdi jezička i stilsko-izražajna sredstva kojima se djelo ostvaruje;
- zaključi da književnost u sebi sadrži duh vremena, ali i univerzalne vrijednosti;
- poštuje pravila rada u grupi;
- procijeni značaj informatičke kulture za književnoumjetničku percepciju u elektronskom dobu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 11, 12, 13 i 14.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prisjećaju se periodizacije koju su učili u istoriji i u muzičkoj i likovnoj umjetnosti;
- diskutuju o umjetničkim epohama koje poznaju;
- prave shematski prikaz književne periodizacije (pano);
- čitaju književno djelo;
- koriste se znanjima iz istorije književnosti i teorije književnosti pri interpretaciji književnih tekstova;
- analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi;
- saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i svoje mišljenje obrazlažu;
- saopštavaju zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima;
- formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju;
- obrazlažu specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na razdoblje kojem pripadaju;
- analiziraju pjesnički jezik;
- saopštavaju univerzalne poruke;
- razgovaraju o aktuelnosti djela u našem vremenu;
- bilježe termine *književna epoha* i *stilska formacija* i najvažnije napomene iz rječnika književnih termina;
- pripremaju PPT prezentacije o tekstovima koje izučavaju.

c) Broj časova za realizaciju se planira u okviru ishoda 11, 12, 13 i 14.

Obrazovno-vaspitni ishod 10

Na kraju učenja učenik će moći da stvori samostalne tekstove u odnosu na pročitane književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja i predoči ih u usmenoj i pisanoj formi.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i saznanja izazvana književnoumjetničkim tekstom (usmeno i pisano);
- ukaže na etičke i saznajne vrijednosti djela;
- kreativno primijeni iskustvo čitanja književnog teksta;
- pokaže sposobnost estetskog doživljaja i interpretacije izražajno napamet kazujući kraći književni tekst;
- kreira dnevnik čitanja;
- osmisli govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- samostalno stvori tekst o pročitanoj književnoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini osnovnu književnu analizu);
- procijeni književni tekst služeći se relevantnim književnoteorijskim pojmovima;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje su uočili u književnom tekstu;
- žanrovski preoblikuju književnoumjetnički tekst primjenjujući znanja iz teorije književnosti;
- uspostavi književnu paralelu, zasnovanu na kontrastnim odlikama književnih epoha ili na motivsko-tematskoj i idejnoj sličnosti djela.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi**

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 11, 12, 13 i 14.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izražavaju emocionalni, saznajni i estetski utisak o književnom djelu;
- obrazlažu razumijevanje teksta;
- saopštavaju svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- izražajno kazuju napamet naučeni tekst;
- analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike;
- pišu dnevnik čitanja;
- govorno nastupaju povodom odabranih moralnih problema i dilema iz djela;
- pišu tekst o pročitanoj djelu u kome izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i saznanja izazvana književnoumjetničkim tekstom;
- na osnovu bilješki u dnevniku čitanja pišu prikaz pročitane djela;
- izrađuje mali istraživački rad/seminarski rad i brane ga u odjeljenju.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4**Obrazovno-vaspitni ishod 11**

Na kraju učenja učenik će moći da objasni nastanak i karakteristike književnosti starog vijeka.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni društveno-istorijske okolnosti koje su uticale na pojavu književnosti starog vijeka;
- prepozna motive, stil, strukturu i alegorijsko značenje religioznog teksta;
- primijeni istorijski i teorijski pristup na religioznom tekstu, tragediji i epu;
- protumači svijet homerskog čovjeka, mnogobožački svijet, trojanski mit, apsurd ratovanja, in medias res, antropomorfizam, homersko pitanje;
- uporedi tekst *Biblije* sa *Kur'anom*;
- obrazloži dramski sukob, tragičku krivicu, tragičkog junaka, katarzu, strukturu djela;
- uporedi književna djela s djelima likovne i muzičke umjetnosti istog razdoblja;
- uporedi pozorišnu predstavu/snimak pozorišne predstave ili film s književnim djelom iz tog razdoblja;
- kreira tekst/pano o omiljenom djelu književnosti starog vijeka;
- izgradi stav o aktivnom suprotstavljanju zlu na osnovu izučavanih književnih tekstova.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Književnost starog vijeka, trojanski mit, tebanski mit, antropomorfizam, tragička krivica, tragički junak, katarza.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- upoređuju književna djela s djelima likovne i muzičke umjetnosti iste epohe i prave paralelu;
- u djelu pronalaze opšte motive (motiv zmiје, smrti, sna, zagrobnoga života bogova i ljudi);
- opisuju odlike junaka i ukazuju na njegove karakterne crte;
- u fabuli djela uočavaju digresije i epizode;
- nalaze primjere humanističkoga postupanja homerskoga čovjeka;
- u spjevu uočavaju tematske slojeve, kompoziciju, epsku radnju, motivsku strukturu;
- u *Antigoni* proučavaju odlike tragedije;
- porede tekst *Biblije* s tekstom *Kur'ana*;
- gledaju snimak pozorišne predstave (tragedija);
- gledaju igrani film *Troja*, *Jelena Trojanska*; o životu i stradanju Isusa Hrista (*Stradanje Isusovo*, *Isus iz Nazareta*, *Posljednje Hristovo iskušenje* i dr.); *Pod zastavom Muhameda* i sl.;
- pišu dnevnik čitanja;
- pišu esej/seminarski rad;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+4

Obrazovno-vaspitni ishod 12

Na kraju učenja učenik će moći da objasni nastanak i odlike srednjovjekovne književnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- poveže društveno-istorijske prilike sa sadržajem djela;
- definiše topose i opšta mjesta u književnosti srednjeg vijeka;
- objasni razliku između stila antičke i srednjovjekovne književnosti;

- uočava razliku između duhovnih tekstova (hagiografije, pohvale, apokrifa) i svjetovnih tekstova (biografije);
- utvrdi karakteristike ljetopisa kao književne vrste;
- protumači značaj Crnojevića štamparije i *Oktoiha* za istoriju i kulturu Crne Gore;
- uporedi književna djela s djelima likovne i muzičke umjetnosti istog razdoblja;
- diskutuje o situacijama iz književnih djela upoređujući ih sa svojim vremenom;
- zaključi koja je razlika između naučne i književne/umjetničke istine.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Srednjovjekovna književnost, hagiografije, biografije, apokrifi, inkunabula.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u tekstu odvajaju književno od istorijskoga;
- pronalaze biblijske motive u srednjovjekovnim tekstovima;
- povezuju situacije iz književnih djela sa svojim vremenom;
- definišu tope i opšta mjesta u književnosti srednjega vijeka;
- slušaju srednjovjekovnu muziku;
- obilaze mjesta u Crnoj Gori od značaja za srednjovjekovnu književnost (Obod, manastiri i crkve na Skadarskom jezeru, Muzej na Cetinju, Cetinjski manastir, Medun, Dajbabe, Husein-pašina džamija);
- razgovaraju o značaju Crnojevića štamparije i *Oktoiha* za istoriju i kulturu Crne Gore;
- pišu esej/seminarski rad;
- pripremaju PPT prezentaciju;
- izrađuju edukativne panoe;
- stvaraju knjigu o epohi.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 13

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i odlike usmene književnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni podjelu i vrste usmene književnosti;
- protumači proces nastajanja i prenošenja usmene književnosti;
- utvrdi značaj Vukovog rada na prikupljanju i objavljivanju djela usmene književnosti;
- analizira odabrane tekstove uočavajući stilske osobenosti i značenja;
- identifikuje razlike u odnosu na srednjovjekovnu književnost;
- izdvoji primjere etičke sličnosti s antičkim junacima;
- otkrije biblijsku simboliku u djelima usmene književnosti;
- tumači karakteristike epske pjesme i epa;
- argumentovano obrazloži stavove o saznanjnoj i etičkoj vrijednosti usmene književnosti;
- procijeni značaj praštanja, odanosti i dosljednosti u životu na osnovu izučavanih književnih tekstova.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Usmena književnost (podjela i vrste); rad Vuka Karadžića na prikupljanju i objavljivanju djela usmene književnosti; stilske osobenosti i značenja usmene književnosti.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju i analiziraju narodne pjesme;
- uočavaju razlike u odnosu na srednjovjekovnu književnost;
- traže opšta mjesta;
- uočavaju i saopštavaju odlike epskog stila na primjerima naše epike;
- pronalaze primjere kojima potvrđuju etičku vrijednost usmene književnosti;
- pronalaze primjere etičke sličnosti s antičkim junacima;
- pronalaze biblijsku simboliku u djelima usmene književnosti;
- pišu dnevnik čitanja;
- pišu esej/seminarski rad o usmenoj književnosti;
- pripremaju PPT prezentacije;
- stvaraju antologiju narodne poezije.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 14

Na kraju učenja učenik će moći da objasni poetičke odlike humanizma i renesanse.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše renesansni duh i misao renesansnog čovjeka;
- objasni petrarkizam i petrarkističku poeziju (odlike i motive);
- odredi sonetnu formu;
- izdvoji literarni motiv pakla;
- analizira karakteristike renesansnog dramskog teksta i protumači konfliktne linije;
- uporedi renesansnu s antičkom tragedijom;
- protumači odlike renesansne novele;
- dramatizuje novelu;
- izdvoji misli koje otkrivaju najdublje istine o čovjeku i prosudi o njima;
- istraži parodiju kao književnu vrstu;
- sažme osobenosti dubrovačke i kotorske renesanse;
- kritički vrednuje idejnost razdoblja i njen uticaj na dalji razvoj južnoslovenske književnosti i kulture.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Književnost humanizma i renesanse, petrarkizam, renesansna novela, elizabetanska drama, parodija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju i analiziraju sonete;
- tumače i dramatizuju novelu;
- pronalaze odlike renesansnog dramskog teksta;
- izdvajaju etape u razvoju dramske radnje;
- posmatraju prikaz renesansnog trga;
- analiziraju pojavu perspektive u likovnim renesansnim djelima;
- dramatizuju novelu;
- porede društvene prilike i stanje u umjetnosti u srednjem vijeku i renesansi;
- izdvajaju scene koje ilustruju renesansni život;
- pronalaze Šekspirov sonet u dijalogu junaka;
- prave paralele između junaka;
- stvaraju prikaz renesanse kao umjetničke epohe;
- stvaraju djela inspirisana duhom renesansne epohe;
- uživljavajući se u epohu renesanse, prave njen kreativni prikaz likovno-glumačko-muzički;
- gledaju film *Zaljubljeni Šekspir* i dr.;
- gledaju snimak pozorišne predstave;
- pronalaze parodijske elemente, govore o sukobu između ideala i stvarnosti, objašnjavaju donkijhotizam kao model ponašanja;
- govore o Servantesovoj kritici društva;
- pišu seminarski rad/esej o književnom djelu razdoblja;
- izrađuju edukativne panoe;
- pripremaju PPT prezentacije.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+4

KANON	PREDLOŽENA DJELA
<ul style="list-style-type: none">• Sofokle: <i>Antigona</i>• Homer: <i>Ilijada</i> (VI i XVIII pjevanje)• <i>Ljetopis popa Dukljanina</i> (Vladimir i Kosara)• Petrarka: <i>Kanconijer</i> (izbor)• Šekspir: <i>Romeo i Julija</i>• Ivo Andrić: <i>Aska i vuk</i>• N. V. Gogolj: <i>Šinjel</i>• P. Čehov: <i>Tuga</i>• Esad Mekuli: <i>Veče</i>• Antun Gustav Matoš: <i>Jesenje veče</i>• Vito Nikolić: <i>Očaj</i>• Radovan Zogović: <i>Pjesme Ali-Binaka</i> (Pjesma prva)• Danilo Kiš: <i>Rani jadi</i>• Dž. D. Selindžer: <i>Lovac u raži</i>	<ul style="list-style-type: none">• Ivo Andrić: <i>Aska i vuk</i>• Lesing: <i>Laokoon</i>• Platon: <i>Država</i> (odlomak iz druge knjige)• Aristotel: <i>O pjesničkoj umjetnosti</i> (odlomci)• Starac Milija: <i>Banović Strahinja</i>• Avdo Međedović: <i>Ženidba Smailagić Meha</i> (odlomak)• Esad Mekuli: <i>Veče</i>• Antun Gustav Matoš: <i>Jesenje veče</i>• Vojislav Ilić: <i>Veče</i>• <i>Ženidba Milića Barjaktara</i>• N. V. Gogolj: <i>Šinjel</i>• P. Čehov: <i>Tuga</i>• Danilo Kiš: <i>Rani jadi</i>• Sreten Asanović: <i>Putnik</i>

- Starac Milija: *Ženidba Maksima Crnojevića*
- Narodna lirski pjesma: *Ljubavni rastanak*
- Starac Milija: *Banović Strahinja*
- Dž. D. Selindžer: *Lovac u raži*
- Borhes: *Borhes i ja*
- Veljko Mandić: *Snaha je doputovala*
- Izbor iz savremene crnogorske lirike (Radovan Zogović, Dušan Kostić, Janko Đonović, Jevrem Brković, Mladen Lompar, Sreten Perović, Husein Bašić, Branko Banjević, Vito Nikolić...)
- Mirko Kovač: *Sećanje na šarenu pticu*
- *Ep o Gilgamešu*
- Homer: *Ilijada* (odabrana pjevanja)
- Sofokle: *Antigona*
- Izbor iz antičke poezije (Sapfo, Anakreont, Pindar, Katul, Vergilije, Ovidije, Tibul)
- *Biblija* (Legenda o potopu, Psalmi Davidovi, Pjesma nad pjesmama, O sijaču sjemena, Hrist o djeci, Na Maslinskoj gori)
- *Kur'an* (103. El' Asr i El Fatiha, Jusuf)
- *Ljetopis popa Dukljanina* (Vladimir i Kosara)
- *Roman o Aleksandru*
- Đurađ Crnojević: *Testament* (odlomak)
- Jelena Bašić: *Odgovor svom duhovnom učitelju Nikonu*
- Starac Milija: *Ženidba Maksima Crnojevića*
- *Čovjek paša i Mihaj čobanin*
- *Ljubavni rastanak*
- *Viša je gora od gore*
- Vuk S. Karadžić: *Predgovor Srpskim narodnim pjesmama*
- *Djevojka cara nadmudrila*
- *Zlatna jabuka i devet paunica*
- Narodne poslovice (izbor)
- Dante Aligijeri: *Pakao* (odlomak)
- Petrarka: *Kanconijer* (izbor)
- Bokačo: *Dekameron* (novela o sokolu)
- Šekspir: *Romeo i Julija*
- Servantes: *Don Kihot* (prvi dio)
- Šiško Menčetić: *Prvi pogled*
- Marin Držić: *Novela od Stanca*
- Nepoznati autor: *Lukrecija iliti Žđero*
- Kotorski petrarkisti: Đorđe Bizanti: *Dok ugodno dane živio sam sive*
- Ljudevit Paskvalić: *Sladost u srcu, nikad*

II razred

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Na kraju učenja učenik će moći da protumači periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; protumači društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela u baroku, klasicizmu, prosvjetiteljstvu, romantizmu, realizmu; uočava fenomen „đedova i unuka“.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela;
- objasni promjene u okviru književnih rodova kroz razdoblja i stilove od baroka zaključno sa realizmom;
- uporedi barok i klasicizam i razlikuje ih;
- odredi prosvjetiteljstvo;
- razlikuje klasicizam i romantizam, romantizam i realizam;
- osmisle prikaze periodizacije književnosti, koristeći se sredstvima drugih umjetnosti.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 3, 4, 5, 6, 7 i 8.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- slušaju i čitaju književno djelo;
- objašnjavaju uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela;
- na odabranim djelima upoređuju epohe;
- koriste se znanjima iz istorije književnosti i teorije književnosti pri interpretaciji književnih tekstova;
- u grupi osmišljavaju i izrađuju prikaze periodizacije književnosti služeći se sredstvima drugih umjetnosti;
- tabelarno prikazuju odlike književnih razdoblja;
- pripremaju PPT prezentacije o književnim razdobljima.

c) Broj časova za realizaciju se planira u okviru ishoda 3, 4, 5, 6, 7 i 8.

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da analizira književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- analizira književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja/pravca, ističući posebnosti vrste kojoj pripada;
- poveže formu djela s njegovom sadržinom na primjeru određenog teksta;
- formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline;
- primijeni osnovne književnoteorijske pojmove relevantne za interpretaciju književnog teksta;
- objasni kompozicionu strukturu djela i način ostvarivanja sadržaja;
- protumači jezička i stilsko-izražajna sredstva kojima se djelo ostvaruje;
- objasni svojstva pjesničkoga jezika;

- u lirskome tekstu uoči i izdvoji najfrekventnije stilske figure;
- analizira stih u poetskom tekstu;
- poveže kompozicionu organizaciju pjesme sa njenim smislom (efekti ponavljanja, raspored pjesničkih slika);
- objasni odlike strukturnih elemenata epskoga prostora, vremena i zbivanja;
- utvrdi fabulu djela i prepozna epizode i digresije;
- obrazloži etičke i sazajne vrijednosti djela;
- istraži prikazivanje univerzalnih tema u književnim tekstovima;
- procijeni značaj informatičke kulture za književnoumjetničku percepciju u elektronskom dobu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 3, 4, 5, 6, 7 i 8.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju književno djelo;
- koriste se znanjima iz istorije književnosti i teorije književnosti pri interpretaciji književnih tekstova;
- analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi;
- saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i svoje mišljenje obrazlažu;
- saopštavaju zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima;
- formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju;
- obrazlažu specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na razdoblje kojem pripadaju;
- analiziraju pjesnički jezik;
- saopštavaju univerzalne poruke;
- govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- razgovaraju o aktuelnosti djela u našem vremenu;
- izražajno kazuju napamet naučeni tekst;
- pišu dnevnik čitanja;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju se planira u okviru ishoda 3, 4, 5, 6, 7 i 8.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da usmeno izlaže i stvori pisane tekstove u odnosu na pročitane književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom (usmeno i pisano);
- kreativno primijeni iskustvo čitanja književnog teksta;
- napravi književnu paralelu, zasnovanu na kontrastnim odlikama književnih razdoblja ili na motivsko-tematskoj i idejnoj sličnosti djela;
- pokaže sposobnost estetskog doživljaja i interpretacije, izražajno napamet kazujući kraći književni tekst;
- kreira dnevnik čitanja;

- osmisli govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- samostalno stvori tekst o pročitanoj književnoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini književnu analizu);
- kreira književnoumjetnički tekst slijedeći tematsko-motivska i stilsko-izražajna obilježja svojstvena nekom književnoumjetničkom pravcu od baroka zaključno sa realizmom;
- napiše prikaz pročitanoj djelu i istraživački (seminarski) rad manjeg obima, poštujući osnovna pravila naučnog rada;
- procijeni književni tekst služeći se relevantnim književnoistorijskim pojmovima;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje je uočio u književnom tekstu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitačkog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 4, 5, 6, 7, 8 i 9.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju književno djelo;
- izražavaju svoj emocionalni, saznavni i estetski utisak o književnom djelu;
- obrazlažu svoje razumijevanje teksta;
- saopštavaju svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- prave književnu paralelu, zasnovanu na kontrastnim odlikama književnih epoha ili na motivsko-tematskoj i idejnoj sličnosti djela;
- izražajno kazuju napamet naučeni tekst;
- analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike;
- pišu dnevnik čitanja;
- govorno nastupaju povodom odabranih moralnih problema i dilema iz djela;
- oblikuju tekst o pročitanoj književnoj djelu (opišu lik, izlože radnju, komentarišu djelo i načine književnu analizu);
- pišu tekst o pročitanoj djelu u kome izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom (komentar, prikaz);
- kreiraju književnoumjetnički tekst slijedeći tematsko-motivska i stilsko-izražajna obilježja svojstvena nekom književnoumjetničkom pravcu od baroka zaključno sa realizmom;
- preporučuju radove drugih učenika za školski list;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoje.

c) Broj časova za realizaciju se planira u okviru ishoda 4, 5, 6, 7, 8 i 9.

Obrazovno-vaspitački ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i karakteristike baroka kao književnoistorijskog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni društveno-istorijske okolnosti koje su uticale na pojavu baroka u kulturi i umjetnosti;
- prepozna i uporedi barokne odlike u književnom djelu i u drugim umjetnostima (muzika, slikarstvo, arhitektura...);
- obrazloži književni stil na osnovu likovnog/arhitektonskog djela;
- protumači u književnoumjetničkom tekstu glavne stilske, motivske i tematske odlike barokne umjetnosti;
- obrazloži svoj emocionalni, saznavni i estetski utisak o književnom tekstu;
- uporedi doba baroka sa razdobljem renesanse;

- protumači barokne odlike u savremenom književnom izrazu;
- razdvoji barokni izraz od kiča;
- prosudi o književnosti baroka i baroknom stilu u okviru razdoblja i van njega;
- kreira književnoumjetnički tekst ili adaptira djelo drugačije stilske orijentacije, slijedeći stilsko-izražajna obilježja baroka.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Barok (barok u kulturi i umjetnostima, obilježja baroka u književnosti, prateće pojave baroka, barok i barokno, žanrovi).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- posmatraju slajdove nekoliko karakterističnih građevina baroka i upoređuju sa savremenim građevinama iz svoje sredine (fasade, prozori, unutrašnjost vjerskih objekata);
- donose monografije slikara baroka i posmatraju njihova djela;
- slušaju baroknu operu i kratke kompozicije baroknih kompozitora;
- u književnom tekstu pronalaze odlike barokne poetike;
- obrazlažu svoje razumijevanje teksta;
- obrazlažu književni stil na osnovu likovnog/arhitektonskog djela;
- govore o dobu baroka i renesanse praveći poređenje tih dviju epoha;
- pronalaze barokne odlike u savremenom književnom izrazu;
- u odabranome tekstu (Šekspir, Servantes) pronalaze barokne elemente (hiperbolisanje osjećanja, ekspresivnost izraza, nagomilavanje riječi, subjektivnost junaka, izjednačavanje svijeta mašte sa stvarnošću u junakovu doživljaju, detaljisanje u opisu);
- u djelu pronalazi odlike barokne poetike, ideju o prolaznosti svega i prototip istorijske okolnosti;
- gledaju pozorišnu predstavu rađenu po nekom od datih djela;
- u baroknom djelu pronalaze elemente kiča;
- kreiraju književnoumjetnički tekst ili adaptiraju djelo drugačije stilske orijentacije, slijedeći stilsko-izražajna obilježja baroka;
- pripremaju Ppt prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i karakteristike klasicizma kao književnog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni razliku između klasicizma kao razdoblja i pojmova klasika i klasično;
- obrazloži odlike poetike klasicizma na odabranom tekstu;
- odredi svojstva antičke književnosti koja su predstavljala stvaralački uzor klasicistima;
- izdvoji pojavu „vječnih likova“ u književnosti;
- uporedi književno djelo klasicizma s djelom iz antike;
- razlikuje tipove komike u dramskom djelu, odnosno osobenosti komediografskih žanrova: komedije karaktera, komedije naravi, komedije zapleta, farse;

- kritički prosudi o najčešćim manama pojedinca i društva na osnovu izučavanih književnih tekstova;
- ocijeni karakterne mane pojedinca kao pojavu koja destabilizuje porodicu i društvo.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Klasicizam (odlike poetike klasicizma, pojava vječnih likova u književnosti, ostvarivanje komičnog kroz postupke likova, govor i situacije u kojima se nalaze, žanrovi).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u tekstu označavaju odlike klasicističkog stila (birani jezik, jasnoća, harmonija, istinitost, osjećanje mjere, kult pravila, strogoća u izrazu, antika kao uzor);
- komentarišu umjetnička djela nastala u klasicizmu (muzika, slikarstvo);
- porede djelo klasicizma sa djelom iz antike;
- govore o svom doživljaju pročitano;
- na tekstu objašnjavaju komediografski postupak; tumače riječi i postupke kojima se osvjetljava glavni lik;
- razlikuju i opisuju posebnosti komedije karaktera, komedije naravi, komedije situacije, farse
- navode primjere ostvarivanja komičnog kroz situacije u kojima se nalaze likovi;
- prepoznaju društvene mane na koje ukazuje književno djelo;
- diskutuju o manama i porocima svoga vremena i ukazuju na njihova štetna dejstva na pojedinca i društvo;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Na kraju učenja učenik će moći da protumači karakteristike prosvjetiteljstva kao društvenog razdoblja, koje je donijelo promjene u nauci, umjetnosti i obrazovanju.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše novi odnos prema čovjeku i društvenim odnosima pod uticajem ovog kulturnog pokreta;
- objasni prosvjetiteljstvo kao razdoblje u kojem se prepliću umjetnost i nauka, u kojem književno djelo ima prvenstveno vaspitno-moralistički karakter;
- obrazloži zašto prosvjetiteljstvo nije stilski pravac u umjetnostima, već epoha u kulturnom razvoju Evrope;
- navede različite faze u razvoju prosvjetiteljstva;
- utvrdi književne pojave u okviru sentimentalizma i predromantizma kao negaciju racionalističkog poimanja svijeta u prethodnim fazama prosvjetiteljstva;
- protumači svoj odnos prema prosvjetiteljskim idejama u tekstu;
- procijeni osnovni smisao zakona, uredbi, pravila, važnost formiranja zakonskog poretka za funkcionisanje društva i razvoj kulture međuljudskog uvažavanja;
- samostalno sastavi poslanicu, kreativno primjenjujući iskustvo čitanja književnog teksta;
- ispolji ljubav prema knjizi i svestranom obrazovanju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi**

Prosvjetiteljstvo (novo doba, prosvjetiteljstvo i književnost, ideje prosvjetiteljstva, stilski pravci: rokoko, sentimentalizam i predromantizam, žanrovi).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prikupljaju informacije iz enciklopedije, rječnika i pojmovnika;
- u tekstu uočavaju prosvjetiteljske ideje, odvajaju literarno od utilitarnoga;
- čitaju tekstove iz Enciklopedije;
- izlažu načela književnog razdoblja;
- uočavaju povezanost književnih vrsta njegovanih u ovom periodu sa idejama prosvijećenosti;
- zapažaju i tumače prosvjetiteljske ideje u djelima crnogorskih i drugih autora;
- komentarišu ideje prosvjetiteljskog doba i povezuju ih sa svojim vremenom;
- razgovaraju o vrijednostima građanskog koncepta društva, slobodi pojedinca, odnosu prema smrtnoj kazni;
- ukazuju na svevremenost prosvjetiteljskih ideja;
- tumače osnovni smisao zakona, pravila i uredbi;
- upoređuju biblijske poslanice s poslanicama Petra Prvog;
- navode i karakterišu predromantičarske pojave: sentimentalizam i predromantizam;
- vode bilješke;
- pišu poslanicu;
- koriste se znanjima iz istorije književnosti i teorije književnosti pri interpretaciji književnih tekstova;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+5**Obrazovno-vaspitni ishod 7**

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i karakteristike romantizma kao književnog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše romantizam kao kulturološki i stvaralački fenomen;
- objasni odnos romantičarskih stvaralaca prema stvarnosti i društvu, te uticaj romantizma na formiranje nacionalne svijesti;
- uoči da romantizam počiva na mašti i osjećanjima i njegovanju kulta narodnog stvaralaštva;
- utvrdi promjenu senzibiliteta romantičarskog stvaralaca i junaka (bajronizam, *weltschmerz*, *spleen*);
- protumači transformaciju prototipskih elemenata i ličnosti u sadržaj djela i razlikuje istorijsku i umjetničku istinu;
- analizira vodeće motive, stilska izražajna sredstva, elemente versifikacije, zahtjevnju sonetnu formu, fenomen opalizacije kroz dinamičku strukturu slojeva zvučanja, značenja, prikazanih predmetnosti i ideja u lirskoj pjesmi;
- razlikuje lirske, epske i dramske elemente u hibridnim vrstama i odredi formu poeme kao žanrovsku transformaciju romantičarskog spjeva;
- analizira motive, temu, kompoziciju, likove, poetske prostore i druga vodeća strukturalna

- obilježja djela i na istraživački i problemski način dospije do ideja i smisla djela;
- protumači elemente komike i humora kao stvaralačke pojavnosti u narativnom tekstu;
- uporedi romantizam s prethodnim književnim razdobljima;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje je uočio u književnom tekstu (sloboda izbora, tolerancija);
- ispolji vjersku i nacionalnu toleranciju na osnovu izučavanih književnih tekstova.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Romantizam (pojam, osobenosti, značaj, poetika, žanrovi, nacionalromantizam, svjetski bol/*weltschmerz*, *spleen*, romantičarska ironija, bajronizam, suvišan čovjek, motiv mrtve drage, istorijske činjenice i njihova transformacija, sonetni vijenac, manifest).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izlažu načela književnog razdoblja;
- porede romantizam s prethodnim književnim razdobljima i povezuju ga s kasnijim pojavama (hipi, rok, pank i dr.);
- uočavaju poetiku romantizma, slušajući i čitajući književne tekstove;
- govore o svom doživljaju pročitano;
- raspravljaju o sukobu ideala i stvarnosti;
- saopštavaju stavove koje su formirali povodom pojmova slobode, tolerancije, ljubavi i životne sreće nakon čitanja;
- pronalaze tipične romantičarske motive i stilska izražajna sredstva;
- uočavaju epske, lirske i dramske elemente u hibridnim djelima;
- određuju značenjski, zvukovni, idejni i sloj prikazanih predmetnosti;
- određuju žanrovsku pripadnost djela;
- porede djela slične sadržine;
- prepoznaju odlike bajronizma u tekstu;
- povezuju likove s književnim razdobljem;
- na primjerima obrazlažu odlike romantičarskog stila;
- izdvajaju i saopštavaju odlike poeme, balade i romana u stihu;
- izražajno napamet kazuju lirski tekst;
- analiziraju svojstva pjesničkog jezika;
- nakon slušanja muzičkih kompozicija iz razdoblja romantizma, saopštavaju svoj doživljaj i traže odgovarajuću muzičku podlogu za pjesmu;
- objašnjavaju odlike univerzalnih likova nastalih u razdoblju romantizma (Faust, Mefistofeles, motiv Cigana, Harold, Prometej);
- govore o Njegoševom djelu, o njegovim žanrovskim odlikama, odnosu fikcije i istorije, kolektivnom i pojedinačnom junaku, sukobu motivacijskih načela koji otkriva njegov univerzalnohumanistički karakter;
- upoređuju patrijarhalno crnogorsko društvo s modernim zapadnim svijetom;
- tumače stihove i istražuju njihov gnomski karakter, smisao i poruku;
- gledaju snimak drame Vide Ognjenović *Kanjoš Macedonović*;
- upoređuju pripovijest i scenario;
- vode bilješke u dnevniku čitanja;

- saopštavaju univerzalne poruke;
- kritički prezentuju problem slobode i konvencija, buntovništva;
- pišu seminarski rad/esej o književnom djelu iz književnog razdoblja;
- gledaju film (*Onjegin*) i komentarišu na koji način su filmska izražajna sredstva doprinijela dočaravanju posebnosti književnoumjetničkog teksta;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 13+15

Obrazovno-vaspitni ishod 8

Na kraju učenja učenik će moći da protumači karakteristike realizma kao književnog razdoblja i kao književnog metoda.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna realistički pristup obradi teme i razlikuje ga od realizma kao pravca;
- uoči različite faze realizma, te razlikuje kritički i visoki realizam;
- objasni odlike romana, izloži razvoj ovog književnog žanra i klasifikuje njegove vrste;
- protumači kompoziciju i strukturu romana, način ostvarivanja sadržaja, glavne idejne tokove sagleda kroz analizu sudbina likova, njihovih riječi i postupaka (objašnjava načelo paralelnih romana i jedinstvo cjeline u djelu);
- analizira motive i tematiku djela, pripovijedanje iz različitih perspektiva, umjetničku ulogu opisa, naracije i dijaloga;
- poveže važnost leksike sa karakterizacijom i ostvarivanjem realističke uvjerljivosti, razlikuju direktnu od indirektnu karakterizacije;
- utvrdi komediografski postupak i dramaturška rješenja (zamjena identiteta);
- otkrije elemente humora i komike, satire i alegorije u djelu kroz piščev odnos prema društvenim problemima;
- istraži promjenu lirskog postupka u odnosu na pjesništvo romantizma (nov status pjesničke slike, drugačija lirski raspoloženja, prisustvo pojačane simbolizacije prikazanih predmetnosti svijeta djela i intenzivna misaonost);
- kreira seminarski rad manjeg obima o pročitanoj književnom djelu i satiru na savremenu temu;
- žanrovski preoblikuje književni tekst (dramatizuje prozni tekst, preoblikuje dramski tekst služeći se pripovijednim tehnikama);
- razvija kritički odnos prema društvenodevijantnim pojavama, poredeći situacije iz književnih djela sa svojim vremenom.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Realizam (pojam, osobnosti, značaj, poetika, kritički realizam, psihološki realizam, realistički roman, socijalna i psihološka motivacija, tipični karakteri, razvoj lika, direktna i indirektna karakterizacija, sveznajući pripovjedač, alegorija, satira, realistička drama, dezintegracija realizma, deskriptivna poezija, parnasizam, larpurlatizam).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- gledaju realistički prikaz predjela, predmetnosti i pejzaža na umjetničkoj slici;
- čitaju odabrane odlomke i uočavaju odlike realističkog stila: tip naratora, način na koji su prikazani prostor i vrijeme, karakterizaciju likova, opise;
- objašnjavaju načelo paralelnih romana i jedinstvo cjeline u djelu;

- diskutuju o uvjerljivosti (motivisanosti) likova;
- pronalaze strukturne elemente drame, transformaciju klasične komedije u odnosu na tipične komediografske likove i dramske situacije;
- navode karakteristike jezika realističkog stila (razliku jezika pripovjedača i jezika likova- dijalekt, idiolekt i sociolekt);
- objašnjavaju psihološka stanja junaka;
- govorno nastupaju u vezi sa odabranim moralnim problemima i dilemama iz djela;
- kroz dijalog traže razrješenje određenog problema iz djela;
- pišu dnevnik čitanja;
- gledaju pozorišnu predstavu;
- gledaju film (Ana Karenjina) i komentarišu na koji način su filmska izražajna sredstva doprinijela dočaravanju posebnosti književnoumjetničkog teksta;
- prave scensku postavku (po zadacima);
- prave književnu paralelu Gogolj – Nušić;
- govore o društvenoj patologiji;
- pišu satiru na savremenu temu;
- razgovaraju o aktuelnosti djela u našem vremenu;
- pišu seminarski rad manjeg obima o književnom djelu razdoblja;
- koriste Rječnik književnih termina;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 13+18

Obrazovno-vaspitni ishod 9

Na kraju učenja učenik će moći da odredi ulogu zabavne književnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni ulogu zabavne književnosti i njen prijem kod široke čitalačke publike (odmor i zabava);
- odredi razliku između zabavne i trivijalne književnosti;
- uporedi zabavnu književnost s klasičnom književnošću;
- obrazloži svoj odabir teksta za čitanje i šta utiče na njegov književni ukus;
- primijeni znanja o različitim elementima književnog djela na odabranim primjerima iz zabavne književnosti;
- protumači značaj čitalačke kulture za razvoj pojedinca i društva.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Djelo zabavne književnosti po izboru učenika.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju djelo zabavne književnosti;
- govore o svom doživljaju pročitano;
- komentarišu stavove, interesovanja i navike u vezi sa čitanjem;
- ukazuju na elemente kiča i šunda u tekstu;
- prave listu djela zabavne književnosti koja su čitali.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2

KANON	PREDLOŽENA DJELA
<ul style="list-style-type: none"> • Ž. P. Molijer: <i>Tartif</i> • Petar I Petrović: <i>Poslanice</i> • Jovan Sterija Popović: <i>Kir-Janja</i> • Petar II Petrović Njegoš: <i>Gorski vijenac</i> • Laza Kostić: <i>Santa Maria della Salute</i> • Johan V. Gete: <i>Kralj vilovnjak</i> • Aleksandar S. Puškin: <i>Evgenije Onjegin</i> • Marko Miljanov: <i>Primjeri čojstva i junaštva</i> • Stefan M. Ljubiša: <i>Kanjoš Macedonović</i> • Onore de Balzak: <i>Čiča Gorio</i> • Nikolaj V. Gogolj: <i>Revizor</i> • L. N. Tolstoj: <i>Ana Karenjina</i> • Vojislav Ilić: <i>Sivo sumorno nebo</i> • Branislav Nušić: <i>Narodni poslanik</i> • Ivo Andrić: <i>Put Alije Đerzeleza</i> 	<p>BAROK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šekspir: <i>Romeo i Julija</i> (odlomak) • Servantes: <i>Don Kihot</i> (odlomak) • Ivan Gundulić: <i>Osman</i> (odlomak) • Krsto Ivanović: <i>Pozorišne uspomene iz Venecije</i> <p>KLASICIZAM</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ž. P. Molijer: <i>Tartif</i> <p>PROSVJETITELJSTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Petar I Petrović: <i>Poslanice, Zakonik</i> • Dositej Obradović: <i>Život I priključenija</i> • Jovan Sterija Popović: <i>Kir-Janja</i> • Stjepan Zanović: <i>Turska pisma</i> <p>ROMANTIZAM</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viktor Igo: <i>Predgovor Kromvelu</i> • Dž. G. Bajron: <i>Hodočašće Čajlda Harolda</i> • A. S. Puškin: <i>Cigani, Evgenije Onjegin</i> • J. V. Gete: <i>Kralj Vilovnjak</i> • Edgar Alan Po: <i>Gavran</i> • Petar II Petrović Njegoš: <i>Gorski vijenac</i> • Branko Radičević: <i>Kad mlidijah umreti</i> • Đura Jakšić: <i>Ponoć</i> • Laza Kostić: <i>Među javom I med snom, Santa Maria della Salute</i> • France Prešern: <i>Sonetni vijenac</i> • Ivan Mažuranić: <i>Smrt Smail-age Čengića</i> • Stefan M. Ljubiša: <i>Pripovijesti crnogorske i primorske</i> (izbor – <i>Kanjoš Macedonović, Krađa i prekrađa zvona</i>) <p>REALIZAM</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onore de Balzak: <i>Predgovor Ljudskoj komediji, Čiča Gorio</i> • N. V. Gogolj: <i>Revizor</i> • L. N. Tolstoj: <i>Ana Karenjina</i> • Viktor Šklovski: <i>Energija zablude</i> (odlomci) • Gi de Mopasan: <i>Dva prijatelja</i> • Svetozar Marković: <i>Pevanje I mišljenje</i> (odlomci) • Laza Lazarević: <i>Sve će to narod pozlatiti</i>

- Simo Matavulj: *Bilješke jednog pisca*
- Radoje Domanović: *Vođa*
- Branislav Nušić: *Narodni poslanik*
- Vojislav Ilić: *Sivo sumorno nebo, Tibulo*
- Marko Miljanov: *Primjeri čojstva i junaštva* (izbor)

**REALIZAM BEZ GRANICA
(POZNI MODERNIZAM)**

- Tomas Man: *Tonio Kreger*
- Ivo Andrić: *Pripovijetke (Put Alije Đerzeleza; Pismo iz 1920. godine; Jelena, žena koje nema)*
- Husein Bašić: *Tuđe gnijezdo*
- Ćamil Sijarić: *Bunar*
- Čedo Vulević: *Makarije ot Černije Gori*
- Dž. Barns: *Floberov papagaj (Oči Eme Bovari)*
- Čedo Vuković: *Sudilište*

ZABAVNA KNJIŽEVNOST

- Kristijana F.: *Mi deca sa stanice Zoo*
- Justein Gorder: *Devojka sa pomorandžama*
- Paulo Koeljo: *Alhemičar*

III razred

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Na kraju učenja učenik će moći da protumači periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta, kao i društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- definiše periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta;
- opiše uticaj društveno-istorijskih pojava na autora i književno djelo;
- protumači književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja/pravca i posebnosti vrsta kojima pripadaju;
- protumači književne tekstove razdoblja *moderne*, stilskih formacija s početka XX vijeka i međuratne književnosti;
- analizira novi pjesnički senzibilitet u modernoj književnosti u odnosu na tradicionalni pjesnički jezik;
- prosudi o o razvoju književnosti u kontinuitetu;
- formira sud o značaju sistematskog pogleda na razvoj književnosti i umjetnosti i njihovu povezanost s društveno-istorijskim događanjima.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Periodizacija književnosti, društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na književno stvaralaštvo.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u grupi izrađuju prikaze periodizacije književnosti;
- slušaju i čitaju književna djela;
- upoređuju književna razdoblja na primjerima odabranih djela;
- vode dnevnik čitanja;
- pripremaju Power Point prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe;
- tabelarno prikazuju odlike književnih razdoblja.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da analizira i vrednuje književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna književni rod na primjeru određenoga teksta
- (lirika, epika, drama), kao i književnu vrstu;
- ukaže na temu djela i razloži djelo na manje tematsko-motivske cjeline;
- istakne svojstva pjesničkog jezika;
- ispita u lirskome tekstu najfrekventnije stilske figure;
- analizira stih;
- protumači određeno književno djelo ističući posebnosti vrste kojoj pripada;
- protumači pjesnički senzibilitet u drami moderne i njene modernističke odlike;
- dovodi u vezu kompozicionu organizaciju pjesme s njenim smislom (efekti ponavljanja,

raspored pjesničkih slika);

- istraži odlike strukturnih elemenata epskoga prostora, vremena i zbivanja;
- utvrdi i sažeto iznosi fabulu djela i ukaže na epizode i digresije;
- argumentuje etičke i sazajne vrijednosti djela;
- razvije smisao za analizu i vlastiti doživljaj književnoumjetničkoga djela kroz potrebu da svoje stavove o djelu saopšti drugima.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Doživljaj i analiza književnog teksta određenog razdoblja.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju književno djelo;
- slušaju književno djelo;
- vode dnevnik čitanja;
- naliziraju djelo samostalno, u paru ili grupi;
- govore o sopstvenom doživljaju pročitane djela;
- argumentovano izlažu svoja zapažanja u vezi s formom književnog djela (književni rod, vrsta) i obrazlažu svoja mišljenja;
- govore o svojim zapažanjima o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima i svoje mišljenje obrazlažu;
- povezuju formu djela s njegovom sadržinom i to objašnjavaju;
- objašnjavaju specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na razdoblje kojem pripadaju;
- istražuju, iznose i ilustruju svojstva pjesničkoga jezika izdvajajući najfrekventnije stilske figure;
- argumentovano objašnjavaju opravdanost upotrebe određenog stilskog sredstva i njegove umjetničke efekte.

c) Broj časova za realizaciju ishoda planira se u okviru obrazovno-vaspitnih ishoda 3, 4, 5, 6 i 7.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da razvije recepciju književnoumjetničkih tekstova određenog razdoblja i stvori usmene i pisane tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- usmeno i pisano opiše svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom;
- predstavi književnu paralelu, zasnovanu na kontrastnim odlikama književnih razdoblja ili na motivsko-tematskoj i idejnoj sličnosti djela;
- izrazi sposobnost estetskog doživljaja i interpretacije izražajno kazujući kraći književni tekst;
- primijeni na kreativan način iskustvo čitanja književnog teksta;
- prosudi o etičkim i sazajnim vrijednostima djela;
- protumači književni tekst služeći se književnoistorijskim pojmovima;
- osmisli i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkome tekstu s određenog aspekta;
- kreira tekst o pročitane djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i sačini argumentovanu književnu analizu);
- sastavlja istraživačke/seminarske radove uvažavajući elementarna pravila pisanja naučnog rada;

- kreira dnevnik čitanja;
- argumentovano obrazlaže svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje je uočio u književnom tekstu;
- žanrovski preoblikuje književnoumjetnički tekst primjenjujući znanja iz teorije književnosti;
- integriše saznanja o značaju informatičke kulture za književnoumjetničku percepciju u elektronskom dobu;
- razvije lični integritet putem argumentovanog iznošenja stavova o književnom djelu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Recepcija književnog djela i izražavanje (usmeno i pisano) doživljaja djela.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike (književni rod, vrsta, tema, likovi i sl.);
- govore o svom doživljaju djela i objasne ga;
- usmeno argumentovano obrazlažu svoje mišljenje o djelu na primjerima iz teksta;
- u pisanoj formi osmišljavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom;
- prave paralele između odabranih književnih djela;
- izražajno govore napamet naučeni tekst;
- osmisle i realizuju govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- osmisle i izrađuju seminarski rad poštujući osnovna pravila izrade naučnog rada;
- vode dnevnik čitanja;
- preporučuju kreativne radove drugih učenika za školski list.

c) Broj časova za realizaciju ishoda planira se u okviru obrazovno-vaspitnih ishoda 4, 5, 6 i 7.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da protumači razdoblje moderne kao pojavu koja je donijela nov i originalan izraz.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše pojam *moderna* kao zajednički naziv za više stilskih formacija – parnasizam, simbolizam, impresionizam;
- ističe uticaj društvenih pojava na umjetnost moderne;
- protumači larpurlartizam kao jedno od načela moderne i njegov doprinos savršenstvu poetskog izraza;
- analizira ulogu i mjesto umjetnika u društvu (neshvaćenost) i njegov odnos prema društvu (neprihvatanje građanskih normi ponašanja, odvajanje od društva, dosada i duhovna praznina);
- prosudi o književnosti moderne kao izazovu za čitaoca u kontekstu razdoblja i van njega;
- integriše znanja i svijest o uticaju društvenih tokova na kulturu i umjetnost;
- razvije sposobnost estetskog procjenjivanja i vrednovanja.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Moderna; larpurlartizam.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- objašnjavaju pojmove *moda, moderan, moderna, modernizam*;
- pišu esej o modi u odijevanju, muzici, načinu života, razmišljanju, životnom stavu;
- povezuju poeziju moderne s kasnijim pojavama (hipi, rok, pank, rep, hevi metal...);
- povezuju odabranu muziku ili sliku iz razdoblja moderne sa sadržajima književnih djela;
- rade u grupama na tumačenju značenjskih slojeva djela;
- osmisle i pišu asocijacije o pjesmi, muzičkom djelu, slici;
- u paru upoređuju – senzibilnost u romantizmu i senzibilnost u moderni;
- govorno nastupaju na temu *(Ne)shvaćeni umjetnik, ili Književnost moderne zahtijeva i modernog čitaoca...*

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+4

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da protumači simbolizam i impresionizam kao stilske formacije u okviru moderne.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše uticaj umjetnosti i intelektualizma na pojavu simbolizma;
- objasni značaj manifesta/programskog teksta određene stilske formacije i njegov uticaj na poetiku književnoga djela;
- ispita transformaciju simbola iz života u poetske simbole;
- protumači težnju k idealu ljepote i uvjerenost da se ljepota ostvaruje kroz umjetnost;
- analizira u djelu moderne odlike simbolizma i impresionizma;
- utvrdi osjećanja i raspoloženja u poeziji moderne (pesimizam, splin, iracionalnost, razočaranje, prezir prema društvu, odbačenost od društva, snoviđenja, pejzaž);
- protumači upotrebu simbola, sinestezije, metafore, oksimorona u djelima moderne;
- uporedi impresionističku dramu s klasičnom dramom;
- zaključi o vezama i uticajima evropske moderne i moderne južnoslovenskih naroda;
- istraži preplitanje tradicionalnih i modernih motiva u djelima moderne i značaj folklornih elemenata;
- utvrdi izmjenu tačke gledišta, spoljašnje i unutrašnje;
- ispoljava samostalnost u radu na hipertekstu;
- kritički govori o problemu slobode i konvencija, tabua i zabrana;
- uspostavlja veze jezičko-stilskih rješenja s postupkom psihologizacije likova;
- razvija sopstvene stavove o pitanjima slobode i kreacije.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi

Simbolizam i impresionizam kao stilske formacije u okviru moderne i njihove najvažnije odrednice (nirvana, oniričan, dekadentan, splin, dendizam, alhemija riječi, hermetizam, autopoetički iskaz, asocijacija, eufonija).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pismeno i usmeno izlažu vlastiti doživljaj odabranog književnog djela;
- likovno osmišljavaju doživljaj djela kroz crtež/sliku;
- pronalaze i klasifikuju simbole, oksimorone, metafore i sinestezije;
- upoređuju pojmove moderan i savremen;
- porede odnos stvaraoca moderne prema društvu s odnosom romantičarskoga stvaraoca;
- ukazuju na to da biografija umjetnika (javno ponašanje, javni moral) i njegova umjetnost nijesu uvijek u saglasju;
- tumače pojmove nirvana, oniričan, impresija, imanentan, dekadentan, splin, dendizam, alhemija riječi, hermetizam, autopoetički iskaz, asocijacija, eufonija;
- porede impresionističku dramu s klasičnom;
- slušaju muzičku obradu nekih pjesama moderne i kazuju svoje doživljaje;
- pišu esej na temu motiva mrtve drage, motiva žene u moderni i ranijim razdobljima;
- rade istraživačke zadatke;
- gledaju film i porede ga s djelom;
- porede različite prevode lirskih pjesama;
- kreiraju određeno emotivno stanje, u pisanoj formi, opisom prirode/enterijera;
- osmišljavaju i pišu impresionističku kritiku o djelu iz razdoblja moderne;
- u proznome djelu ističu prototipske okolnosti i ličnosti;
- kreiraju svoju antologiju poezije moderne.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 12+14

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Na kraju učenja učenik će moći da avangardnu književnost poveže s pojavom više književnih stilskih formacija prve polovine XX vijeka.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- predstavi književne pojave XX vijeka (avangarda, kasni modernizam, postmodernizam);
- opiše društveno-istorijski kontekst u kojem je nastala i trajala avangardna književnost;
- utvrdi ključne okolnosti u kojima su se formirale pojave u književnosti i ostalim umjetnostima, koje su rezultirale avangardnim pokretima i stilskim formacijama;
- objasni avangardu kao otklon od književne tradicije i univerzalnu vrijednost naprednih i novih ideja;
- utvrdi avangardna svojstva lirike;
- ocijeni avangardu kao univerzalnu vrijednost naprednih i novih ideja;
- protumači uslovljenost pojave više stilskih formacija, kao i književnih programa i manifesta;
- protumači poetska obilježja i programska načela ekspresionizma, nadrealizma, futurizma, dadaizma i socijalne književnosti;
- procijeni veze avangardnoga pjesničkog izraza i tradicionalnih, neoromantičarskih i romantičarskih sadržaja;
- protumači osobnosti poetike djela avangarde (struktura djela, model transformacije prototipske stvarnosti, pojam proznog i dramskog ciklusa);
- utvrdi hermetičnost moderne lirike;
- utvrdi razvoj romana, posebno psihološkog romana, lirskog romana, romana-parabole, romana- hronike;
- tumači smjenjivanje tačaka gledišta;
- prosudi o modernom dramskom postupku;
- protumači pojavu djela u ovom književnom razdoblju koja pripadaju tzv. realizmu bez granica;
- argumentovano govori s izgrađenim stavom o nadnacionalnom i humanom u književnome

djelu;

- kreira/napiše esej o pročitanoj književnoj djelu poštujući principe esejističke forme;
- razvija stavove o ključnim vrijednostima i značaju avangardne umjetnosti (kosmopolitizam, individualizam i pesimizam);
- kombinuje različite izvore o avangardnoj umjetnosti i procijeni njihov uticaj na formiranje sopstvenih stavova, estetskih sudova i kulturnog identiteta.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi

Avangardna književnost, stilske formacije i odlike književnosti prve polovine XX vijeka.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- navode najznačajnija naučna dostignuća i otkrića u XX stoljeću;
- govore o uticaju društveno-istorijskih dešavanja (revolucije, ratovi, režimi, ideologije) na pojavu i razvoj umjetnosti, kao i vezu umjetnosti i ovih dešavanja;
- posmatraju reprodukcije Pikasovih i Dalijevih slika i drugih umjetnika i komentarišu njihov prikaz stvarnosti;
- ističu stilsko-izražajna sredstva (hiperbola, ironija, sarkazam, neobična poređenja, slikovite personifikacije, metafore, vulgarizme, neologizme, tautologije);
- pronalaze u jezičkom izrazu vulgarizme i neologizme i objašnjavaju njihovu umjetničku funkciju;
- kreiraju nadrealistički tekst radeći u grupi;
- pronalaze i tumače osnovne arhetipove;
- objašnjavaju poliperspektivizam;
- pišu kaligrame;
- pronalaze u književnome tekstu elemente ekspresionizma, nadrealizma, futurizma i socijalne literature;
- izrađuju tabelu s imenima umjetnika i avangardnih stilskih formacija kojima pripadaju;
- slušaju muzička ostvarenja razdoblja avangarde;
- pišu izvještaje o književnom djelu ili opusu autora;
- prepoznaju i tumače opštepoznate rečenice iz književnih djela;
- čitaju manifest izabrane stilske formacije i pronalaze njegova načela u tekstu djela;
- definišu modernu poeziju na duhovit način radeći u grupi;
- donose na čas književni časopis i čitaju odabrani tekst;
- obrazlažu djelove na koje su ukazali u dnevniku čitanja;
- gledaju filmove (*Glembajevi*, *Okupacija u 26 slika*, *Proces*, *Seobe*, *Andaluzijski pas...*);
- osmisle i pišu tekst u kojem primjenjuju poliperspektivizam;
- analiziraju odabrani esej;
- osmisle i pišu esej;
- komentarišu eseje drugih učenika;
- osmisle i pišu unaprijedenu verziju svog eseja;
- predlažu najbolje eseje za školski časopis.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 12+14

Obrazovno-vaspitni ishod 7

Na kraju učenja učenik će moći da procijeni, kroz analizu književnoumjetničkih djela razdoblja moderne, prirodu uticaja evropske književnosti na crnogorsku književnost, kao i njene specifičnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše društveno-istorijske i kulturne prilike u Crnoj Gori;
- objasni veze crnogorskih pisaca s većim sredinama (u kojima su se školovali i boravili: Beograd, Zagreb, Split...) i uticaj modernih literarnih tendencija na njihovo stvaralaštvo;
- ističe u djelima crnogorskih pisaca odlike moderne (ekspresionizam, nadrealizam, simbolizam...);
- utvrdi socijalnu komponentu u poeziji moderne – pokret socijalne literature;
- protumači preplitanje tradicionalnih i modernih motiva u djelima crnogorske moderne i značaj folklornih elemenata;
- vrednuje stilsko-ekspresivne vrijednosti crnogorskog jezika, narodnih govora i arhaizama;
- dovodi u vezu jezičko-stilska rješenja s postupkom psihologizacije likova;
- prosudi o uticajima i vezama evropske moderne i crnogorske književnosti ovoga razdoblja;
- procjenjuje značaj književnih ostvarenja ovog razdoblja u crnogorskoj književnosti;
- formira stavove i razvija svijest o komunikaciji i vezama crnogorske i evropske književnosti.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda**a) Sadržaji/pojmovi**

Uticaj evropske književnosti moderne na crnogorsku književnost ovoga razdoblja, specifičnosti i odlike crnogorske književnosti moderne.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- upoređuju poeziju evropske moderne i crnogorske moderne na odabranim primjerima radeći u grupi;
- pronalaze slične motive u proznim ostvarenjima evropske i crnogorske književnosti na odabranim primjerima radeći u grupi;
- tumače posebnosti i odlike crnogorske književnosti na odabranim primjerima;
- kreiraju/pišu esej na temu motiva žene u našoj književnosti ovoga razdoblja;
- istražuju funkciju socijalnih motiva u poeziji i prozi;
- rade istraživačke zadatke;
- recituju crnogorsku poeziju ovoga razdoblja;
- kreiraju svoju antologiju poezije crnogorske moderne.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 7+12

KANON	PREDLOŽENA DJELA
<ul style="list-style-type: none"> • Šarl Bodler: <i>Albatros</i> • P. Čehov: <i>Ujka Vanja</i> • Jovan Dučić: <i>Pesma ženi, Suncokreti</i> • Aleksandar Leso Ivanović: <i>Slomljenom oknu</i> • Petar Kočić: <i>Mračajski proto</i> • Borisav Stanković: <i>Nečista krv</i> • Miloš Crnjanski: <i>Sumatra, Seobe</i> • Ivo Andrić: <i>Na Drini ćuprija</i> • Miroslav Krleža: <i>Gospoda Glembajevi</i> • Nikola Lopičić: <i>Lelek</i> • Risto Ratković: <i>Bivši anđeli</i> • Mihailo Lalić: <i>Zlo proljeće</i> 	<p>PREDLOŽENA DJELA:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hugo Fridrih: <i>Struktura moderne lirike (odlomak)</i> • Šarl Bodler: <i>Albatros, Saglasja</i> • Artur Rembo: <i>Pijani brod</i> • Stefan Malarme: <i>Labud</i> • Pol Verlen: <i>Mesečina, Pesnička umetnost</i> • P. Čehov: <i>Ujka Vanja</i> • Aleksa Šantić: <i>Pretprazničko veče, Jedna suza</i> • Jovan Dučić: <i>Pesma ženi, Suncokreti</i> • Milan Rakić: <i>Iskrena pesma, Jasika</i> • Vladislav Petković Dis: <i>Možda spava, Nirvana</i> • Anton Gustav Matoš: <i>Utjeha kose</i> • Musa Ćazim Ćatić: <i>Zaboravljeni otoci, Pejzaž</i> • Ivan Cankar: <i>Šeširići</i> • Petar Kočić: <i>Mračajski proto</i> • Borisav Stanković: <i>Nečista krv, Koštana</i> • Risto Ratković: <i>Ponoć mene, Bivši anđeli</i> • V. V. Majakovski: <i>Oblak u pantalonama</i> • Federiko Garsija Lorka: <i>Romansa mjesečarka</i> • Franc Kafka: <i>Proces</i> • Miloš Crnjanski: <i>Sumatra, Objašnjenje Sumatre, Seobe, Serenata</i> • Ivo Andrić: <i>Na Drini ćuprija</i> • Isidora Sekulić: <i>Njegošu, knjiga duboke odanosti (odlomak)</i> • Augustin Tin Ujević: <i>Jablani, Svakidašnja jadikovka</i> • Dobriša Cesarić: <i>Povratak, Balada iz predgrađa, Slap</i> • Miroslav Krleža: <i>Gospoda Glembajevi</i> • Nikola Lopičić: <i>Glad i kamen (izbor)</i> • Risto Ratković: <i>Zoraj (tragedija)</i> • Mihailo Lalić: <i>Zlo proljeće</i> • Dobrica Ćosić: <i>Koreni</i> • Izbor iz savremene crnogorske poezije (Mirko Banjević, Janko Đonović, Stevan Mitrović, Aleksandar Leso Ivanović) • Desanka Maksimović: <i>Tražim pomilovanje</i> • Ćamil Sijarić: <i>Bihorci</i>

IV razred

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Na kraju učenja učenik će moći da: objasni periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta i analizira tekstove savremene književnosti (pozni modernizam, postmoderna, književnost u pokretu).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela;
- navede i upoređuje glavne teorije, stilske formacije i pristupe književnosti na dijahronijskom i sinhronijskom nivou;
- analizira književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja/stilske formacije i ističe posebnosti vrste kojoj pripada;
- formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline;
- odredi specifičnosti književnog teksta na osnovu njegovih formalnih i estetskih kvaliteta;
- istraži prikazivanje univerzalnih tema u književnim tekstovima;
- tumači tekstove iz savremene književnosti (pozni modernizam, postmoderna, književnost u pokretu);
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim, kulturnim i estetskim vrijednostima u književnom tekstu;
- vrednuje etičke i saznavne elemente djela;
- procijeni značaj informatičke kulture i pripremi se za književnoumjetničku percepciju u elektronskom dobu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Kanon i predloženi tekstovi.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju književno djelo;
- slušaju audio-zapis (<https://www.poetikazemlje.me/>);
- analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi;
- interpretiraju književni tekst, uz uočavanje njegovih temeljnih stilskih i strukturnih obilježja;
- saopštavaju i obrazlažu svoja zapažanja o strukturi, kompoziciji i ostalim elementima djela;
- formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju;
- iznose i ilustruju svojstva pjesničkog jezika;
- govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstem;
- pišu dnevnik čitanja;
- tabelarno prikazuju odlike književnih perioda / stilskih formacija;
- pripremaju PPT prezentacije o tekstovima iz savremene književnosti;
- izrađuju edukativne panoe;
- kreiraju književnoumjetnički tekst slijedeći tematsko-motivska i stilsko-izražajna obilježja svojstvena određenom književnoumjetničkom pravcu / stilskoj formaciji;
- preporučuju kreativne radove drugih učenika za školski list.

c) Broj časova za realizaciju ishoda planira se u okviru obrazovno-vaspitnih ishoda 10, 11, 12 i 13.

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da razvije sposobnost za recepciju književnoumjetničkih tekstova određenog perioda i stvara usmene i pisane tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom (usmeno i pisano);
- kreativno primijeni iskustvo čitanja književnog teksta;
- pokaže sposobnost estetskog doživljaja i interpretacije izražajno napamet kazujući kraći književni tekst;
- kreira dnevnik čitanja;
- osmisli govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- samostalno stvori tekst o pročitanoj književnoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini književnu analizu);
- procijeni književni tekst služeći se relevantnim književnoistorijskim pojmovima;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje je uočio u književnom tekstu;
- žanrovski preoblikuje književnoumjetnički tekst primjenjujući znanja iz teorije književnosti;
- kreira književnoumjetnički tekst slijedeći stilsko-izražajna obilježja određenog perioda / stilske formacije;
- napiše istraživački (seminarski) rad o konkretnom književnom djelu ili nekom literarnom fenomenu;
- osmisli i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 10, 11, 12 i 13.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izražavaju emocionalni, saznavni i estetski utisak o književnom djelu;
- obrazlažu svoje razumijevanje teksta;
- saopštavaju sopstveno mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- kazuju napamet naučeni tekst i pokazuju sposobnost estetskoga doživljaja i interpretacije;
- analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike;
- pišu dnevnik čitanja;
- govorno nastupaju u vezi sa odabranim moralnim problemima i dilemama iz djela;
- pišu tekst o pročitanoj djelu u kome izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i saznanja izazvana književnoumjetničkim tekstom;
- razgovaraju o mogućnostima žanrovskog preoblikovanja književnoumjetničkih

<p>tekstova;</p> <ul style="list-style-type: none"> – dopunjuju portfolija kreativnim tekstovima (literarne teme); – preporučuju najuspjelije radove za objavljivanje u školskom listu. <p>c) Broj časova za realizaciju planira se u okviru ishoda 10, 11, 12 i 13.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 3 <i>Na kraju učenja učenik će moći da utvrdi postupke i načine kojima se ostvaruje proučavanje književnosti (metodologiju proučavanja književnosti).</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – utvrdi odlike metodičnosti (sistematičnost, pouzdanost, provjerljivost, svjesnost); – objasni odnos opšte metodologije nauka i metodologije književnih istraživanja; – obrazloži značaj upotrebe određene književnonaučne metode prilikom interpretacije književnoumjetničkih tekstova; – primijeni instrumente odabranih metoda na odabrani tekst; – objasni metodološko značenje termina <i>otvoreno djelo</i>; – argumentuje djelotvornost svjesnog i aktivnog korišćenja odgovarajućih književnonaučnih metoda (prilikom čitanja, doživljavanja i interpretacije djela).
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi Metodologija proučavanja književnosti, pluralizam metoda, <i>otvoreno djelo</i>.</p> <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tumače književni tekst primjenjujući više metoda; – govorno nastupaju u vezi sa odabranim pristupom književnom djelu; – obrazlažu važnost izabrane metode za razumijevanje teksta; – prave PPT prezentaciju o naučnim metodama kojima se ostvaruje proučavanje književnog djela; – na odabranom tekstu objašnjavaju relaciju <i>otvoreno djelo</i> i <i>granice tumačenja</i>. <p>c) Broj časova za realizaciju planira se u okviru ishoda 10, 11, 12 i 13.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 4 <i>Na kraju učenja učenik će moći da vrednuje mogućnosti spoljašnjeg i unutrašnjeg pristupa književnom djelu.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – objasni da unutrašnji pristup djelu počiva na analizi tematike, likova, jezika, vremena, prostora i strukture; – utvrdi odlike i nedostatke metoda spoljašnjeg pristupa; – razlikuje metode spoljašnjeg i unutrašnjeg pristupa književnom tekstu; – opravdava unutrašnji pristup književnom tekstu; – tumači i vrednuje književne tekstove na osnovu njihovih imanentnih odlika. – argumentovano sučeljava mišljenja sa drugim učenicima.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

- metode spoljašnjeg pristupa (pozitivizam, biografizam, sociologizam, psihologizam, istorizam);
- metode unutrašnjeg pristupa (nova kritika, ruski formalizam, strukturalizam, fenomenološki pristup, novi istorizam, dekonstrukcija);
- poststrukturalizam, feminizam, rodne studije, *queer* studije, pragmatizam, kulturna istraživanja, postkolonijalizam.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- ilustruju metode pristupa na književnome tekstu;
- kritički procjenjuju njihove domete;
- navode nedostatke metoda spoljašnjega pristupa (pozitivizam, biografizam, sociologizam, psihologizam i istoricizam);
- unutrašnji pristup povezuju s metodama: nova kritika, ruski formalizam, strukturalizam, fenomenološki pristup, novi istorizam; naratologija, semiotika, dekonstrukcija, poststrukturalizam; postkolonijalna kritika, feministička kritika, imagologija;
- ostvaruju različite nivoe pristupa književnom djelu (osvrt, prikaz, interpretacija) i komentarišu napisano.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+6

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da utvrdi značaj pluralizma metoda kao pristup djelu sa više različitih aspekata.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- identifikuje specifičnosti odabranih kritičkih metoda u interpretaciji teksta;
- objasni značenje sintagmema *otvoreno djelo*;
- utvrdi neophodnost primjene i prednosti više metoda u pristupu djelu;
- primijeni različite metode prilikom tumačenja pročitano djela;
- donese zaključak o evoluciji metoda u razvoju nauke o književnosti;
- prosuđuje doprinose koje ostvaruje aktivna primjena književnonaučnih metoda u pristupima književnim djelima;
- razvija sposobnost samostalnog napredovanja kroz realizaciju samostalnih zadataka.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Pluralizam metoda.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izražavaju emocionalni, saznajni i estetski utisak o književnom djelu;
- prosuđuju o estetskoj vrijednosti umjetničkih tekstova uz oslanjanje na relevantnu književnoistorijsku, teorijsku i kritičku literaturu;
- obrazlažu sopstveni stav o adekvatnosti kritičkog pristupa/metoda književnom djelu;
- saopštavaju mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstem;

- tumače književno djelo koristeći različite metode;
- prave ppt prezentaciju na temu: *Književno djelo 'priziva' metodu;*
- uspostavljaju saznajni, etički i emocionalni odnos prema predstavi o drugosti/drugome (hetero-slike) u najširem rasponu tema vezanih za identitet - nacionalni, religiozni, etnički, lokalni, polni, itd.;
- integrišu saznanja o tome kako funkcionišu stereotipi, kliše i heteroslike u književnom tekstu.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Na kraju učenja učenik će moći da primijeni različite kritičke pristupe književnom djelu.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna estetiku recepcije kao dio nauke o književnosti koji u središte interesovanja stavlja čitaoca;
- utvrdi da se ruski formalizam kao metod bavio formom književnoga djela;
- zaključi da nova kritika počiva na okretanju ka djelu i tumačenju djela iz njega samog;
- procijeni značaj arhetipske kritike u proučavanju književnog djela;
- argumentovano komentariše značaj i ulogu književne kritike u formiranju književne scene.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Estetika recepcije; nova kritika; ruski formalizam; arhetipska kritika.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- saopštavaju svoj čitalački doživljaj književnog djela;
- pronalaze informacije o prijemu određenog djela u različitom vremenu od strane čitalaca;
- analiziraju unutrašnju strukturu djela;
- u književnom tekstu uočavaju događaje i objašnjavaju kako su povezani u cjelinu;
- komentarišu formu djela;
- objašnjavaju uticaj forme na umjetnički doživljaj;
- uspijevaju da nađu i objasne osnovne arhetipove i prisustvo mitološke građe;
- traže i objašnjavaju arhetipske likove.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2

Obrazovno-vaspitni ishod 7

Na kraju učenja učenik će moći da utvrdi slojevitost u strukturi književnog djela.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna slojeve u književnom djelu vezujući je za poeziju;
- utvrdi ritmičku strukturu djela;
- uporedi denotativno i konotativno značenje jezičkih iskaza;
- istraži umjetničku funkciju mjesta neodređenosti;
- zaključi da je sadržaj djela sačinjen od sloja značenja i sloja predmetnosti;
- primijeni stečena znanja o slojevitosti književnog djela na zadatom tekstu;
- procijeni međusobnu povezanost slojeva u strukturi teksta.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Slojevita struktura književnog djela (sloj zvučanja, sloj značenja, sloj prikazanih predmetnosti, sloj shematizovanih aspekata).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na tekstu uočavaju slojeve značenja;
- porede komunikativni i pjesnički tekst i određuju denotativno i konotativno značenje;
- u jeziku pjesme pronalaze ekspresivnost, eufoniju i ritam;
- pronalaze i dopunjavaju mjesta neodređenosti u djelu vodeći računa o granicama tumačenja;
- upotrebljavaju pojam *opalizacije*;
- razumije umjetničku funkciju mjesta neodređenosti; denotativno i konotativno značenje jezičkih iskaza;
- na odabranom primjeru lirske pjesme demonstriraju znanja o slojevitoj strukturi;
- pišu esej u kojemu pokazuju znanja o slojevitoj strukturi književnog djela i umijeće da je prilikom tumačenja aktivno koriste.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+3

Obrazovno-vaspitni ishod 8

Na kraju učenja učenik će moći da primijeni znanje o naratologiji na sve vidove narativnih struktura.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna osnovne činioce naratološke analize;
- razlikuje oblike, načine i mogućnosti pripovijedanja;
- poveže strukturalistički pristup sa formalističkim pristupom
- upoređi oblike, načine i mogućnosti pripovijedanja;
- utvrdi razliku između fokalizovanog i nefokalizovanog pripovijedanja;
- analizira tipove pripovjedača i tačke gledišta;
- primijeni stečena znanja o naratologiji na zadatoj narativnoj strukturi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Naratologija, pripovjedač, perspektiva.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na tekstu uočavaju oblike pripovijedanja;
- uočavaju i prepoznaju koja je tip pripovjedačke situacije zastupljen;
- određuju fokalizatora u datom djelu;
- razgraničavaju tehnike i forme naracije (personalna pripovjedačka situacija, auktorijalni pripovjedač, scensko-mimetički prikaz...);
- diskutuju o načinima i mogućnostima pripovijedanja navodeći primjere iz pročitanih djela;
- upoređuju književne tekstove sa naratološkog aspekta;

- analiziraju diskurs kao fenomen opšteg jezičkog karaktera, tj. ukupnost značenja koje produkuje određeni sadržaj;
- pripremaju PPT prezentacije demonstrirajući distinktivnost različitih tipova diskursa.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 9

Na kraju učenja učenik će moći da protumači odlike antidrame i modernog romana.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- navede razliku između antidrame i klasične drame;
- opiše znakovni sistem moderne drame – antidrame;
- poveže antidramu s motivom apsurdna i objasne ga;
- razjasni postmodernistički postupak na dramskom tekstu;
- izvede zaključak o elementima antidrame (teatar apsurdna, avangardna drama, metadrama, metapozorište, tragična farsa);
- prosudi o transformacijama romanesknog žanra: roman filozofska parabola, roman toka svijesti, filozofsko realistički roman, postmodernistički roman;
- kreira esej o pročitanoj književnoj djelu poštujući principe esejističke forme.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Antidrama, moderni roman.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- objašnjavaju osnovne elemente antidrame (teatar apsurdna, avangardna drama, metadrama, metapozorište, tragična farsa...);
- ukazuju na elemente karakteristične za antidrame u datom tekstu;
- povezuju društveno-istorijski kontekst nastajanja antidrame sa ciljem uočavanja postupaka u antidrami u odnosu na tradicionalnu dramu;
- dovode književno djelo u vezu sa osnovnim pojmovima egzistencijalističke filozofije i mitom o Sizifu;
- gledaju pozorišnu predstavu ili snimak neke Beketove ili Joneskove antidrame, komentarišu;
- gledaju i komentarišu klasičnu crnogorsku antidramu Ž. Nikolića: „Đekna još nije umrla, a ka' će ne znamo“;
- govorno nastupaju na temu: *Krik pobune protiv društvenih konvencija, dosade, apsurdna*;
- izrađuju edukativne panoe;
- adaptiraju tekst odabrane antidrame i scenski ga prikazuju.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+6

Obrazovno-vaspitni ishod 10

Na kraju učenja učenik će moći da pojam savremena književnost protumači kroz literarne karakteristike djela, a ne kao književno razdoblje.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna potrebu preciznog određenja pojava savremenosti u književnosti i drugim umjetnostima;
- razlikuje pojmove moderna i savremena književnost;
- poveže pojam savremena književnost s odrednicama postmoderna i književnost u pokretu;
- protumači odlike savremene književnosti;
- vrednuje odnos savremene književnosti prema tradiciji u književnom djelu;
- procijeni veze između savremenih književnoteorijskih pojmova i srodnih istraživanja u drugim humanističkim i društvenim naukama.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi**

Savremena književnost.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na tekstu tumače estetske funkcije karakterističnih izražajnih sredstava;
- istražuju i komentarišu veze između savremenih književnoteorijskih pojmova i srodnih istraživanja u drugim društvenim naukama;
- pripremaju PPT prezentacije;
- pišu preporuku za čitanje određenog djela iz savremene književnosti.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4**Obrazovno-vaspitni ishod 11**

Na kraju učenja učenik će moći da odredi pozni modernizam kao prelaz od modernizma ka postmodernizmu.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše pozni modernizam kao sintezu tradicionalnog i modernog;
- poveže osnovne odlike društveno-istorijskih i kulturnih tokova sa razvojem romana u ovom periodu;
- izvede zaključak da se težište interesovanja pomjera na unutrašnji svijet junaka;
- obrazloži realistički pristup obradi teme kao metod;
- objasni novine u poetici djela u odnosu na avangardnu književnost;
- protumači umetanje diskurzivnih tehnika (esej, publicistički tekst);
- procijeni odnos postmodernizma prema tumačenju istorijskih događaja iz književne tradicije;
- pitanje o pouzdanosti izvora/reference na koju se takvo tumačenje poziva
- istraži tekstove o poznom modernizmu iz različitih izvora;
- kreira esej o pročitanoj književnoj djelu i samovrednuje ga;
- vrednuje eseje drugih učenika i uvaži različitosti;
- argumentovano obrazloži svoj stav prema novim stvaralačkim praksama postmodernista.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi**

Pozni modernizam.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u tekstu odvajaju tradicionalne od modernih elemenata;
- uočavaju veze između kulturnih fenomena iz prošlosti i društveno-istorijskog razvoja;
- u književnom djelu prepoznaju i objašnjavaju realistički metod;
- govorno nastupaju u vezi sa odabranim moralnim problemima i dilemama iz djela;
- kroz dijalog traže razrješenje određenog problema iz djela;
- koriste Rječnik književnih termina;
- gledaju film radi uočavanja razlike između dva umjetnička oblika izražavanja;
- pišu dnevnik čitanja;
- pišu eseje/seminarske radove i razgovaraju o njima.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+8

Obrazovno-vaspitni ishod 12

Na kraju učenja učenik će moći da postmodernizam ocijeni kao književnost osobene i složene poetike.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše razliku između postmodernizma i postmoderne;
- uporedi odnos modernizma i postmodernizma prema tradiciji;
- odredi obilježja postmodernističkog stila u književnosti;
- analizira ulogu pojedinih postmodernističkih tehnika u pročitanoj djelu;
- objasni mogućnost dvostrukog kodiranja djela (kao djela trivijalne i visoke književnosti);
- prosuđuje o odnosu postmodernizma prema jeziku, znanju i prema „velikim pričama“;
- kreira esej o pročitanoj djelu poštujući principe esejističke forme;
- izvede zaključak o ulozi medija, globalizaciji, informatičkoj djelatnosti, informacionim tehnologijama, industrijskom potrošačkom društvu u kreiranju postmodernističkog pogleda na svijet.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Postmodernizam, fragmentarnost, defabularizacija, dekonstrukcija stvarnosti, iluzija pripovijedanja, citatnost, intertekstualnost, transfiguracija, istorijska metafikcija, multižanrovske strukture.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na tekstu uočavaju i objašnjavaju dekonstrukciju, intertekstualnost, citatnost, hipertekst, fragmentarnost, metafikcionalnost, multižanrovske strukture;
- rade istraživačke zadatke o ulozi medija u savremenom životu;
- govorno nastupaju u vezi sa odabranim moralnim problemima i dilemama iz djela;
- kroz dijalog traže razrješenje određenog problema iz djela;
- o književnom djelu pišu esej/seminarski rad;
- učestvuju u debati: globalizacija i savremeni pogled na svijet; uticaj tehnološkog buma na čovjeka; potrošački duh i univerzalne etičke vrijednosti;
- kritički procjenjuju sopstveni rad i radove drugih učenika.

<p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 6+12</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 13 <i>Na kraju učenja učenik će moći da književnost u pokretu protumači kao književnost koja nastaje i prema kojoj još nije uspostavljen vrijednosni sud.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi pojam <i>književnost u pokretu</i> prema pojmu savremena književnost; – procijeni da raznovrsnost ne znači i kvalitet; – uoči žanrovski pluralizam (hibridni žanrovi i podžanrovi); – protumači uticaj medija na književnost u pokretu; – zaključi da književnost u pokretu do čitalaca dolazi i putem interneta, audio-zapisa, video-zapisa; – argumentovano obrazloži estetsku vrijednost umjetničkih tekstova uz oslanjanje na relevantnu književnoistorijsku, teorijsku i kritičku literaturu; – razvija čitalački ukus i priprema se za aktivno učestvovanje u književnom i kulturnom javnom životu svoga vremena.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi Književnost u pokretu; žanrovski pluralizam.</p> <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – navode djela i autore književnosti u pokretu; – diskutuju o sintagmemu “književnost u pokretu”; – donose na čas audio ili videozapis djela; – pronalaze web-adrese na kojima se nalaze neka djela književnosti u pokretu; – raspravljaju o književnim nagradama i njihovim dobitnicima. <p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 14 <i>Na kraju učenja učenik će moći da ocijeni film kao rezultat savremenog umjetničkog izraza.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – opiše filmska izražajna sredstva (scenario, kadar, montaža, gluma, scenografija, fotografija, kostimografija, muzika) i načine njihovog ostvarivanja; – prepozna karakteristike sinopsisa, dijaloga, liste, scenarija, knjige snimanja; – razlikuje originalni filmski scenario od scenarija koji nastaje povodom književnog djela; – objasni direktnu ekranizaciju književnog djela; – argumentovano uporedi film i književnosti; – riješi različite problemske situacije motivisane književnim tekstom pomoću usvojenih znanja o dramskim tehnikama; – demonstrira misaonu, emocionalnu i estetsku osjetljivost na tekst/film.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi</p>

Film i književnost.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u filmu nalaze motive iz književnog djela;
- porede filmski scenario s tekstem djela;
- tumače odnos između književnog djela i njegove dramske/filmske adaptacije;
- pišu knjigu snimanja; pišu dijalog-listu; prave scenario; prave sinopsis;
- objašnjavaju transformaciju književnog djela u filmsko.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2

Obrazovno-vaspitni ishod 15

Na kraju učenja učenik će moći da internet protumači kao savremeni vid komunikacije.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- ocijeni internet kao jednu od mogućnosti čitanja književnog djela, odnosno drugačiji vid prezentovanja književnog djela;
- kritički procjeni internetske sadržaje;
- tumači proces nastanka hiperteksta i komentariše ga u skladu sa estetskom i kognitivnom osjetljivošću;
- ispolji samostalnost u radu na hipertekstu;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o prednostima i nedostacima čitanja djela sa interneta.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi

Internet i književnost; hipertekst.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pronalaze web-adrese;
- koriste web-stranice;
- koriste internetske pretraživače;
- pronalaze književna djela u elektronskoj formi;
- procjenjuju prednosti i značaj informatičke kulture za književnoumjetničku percepciju;
- pišu esej na temu: *Budućnost čitanja/knjige*.
- uspostavljaju relacije između poetike postmodernizma i načina funkcionisanja hiperteksta;
- osmišljavaju podlogu za hipertekst – mrežu mogućnosti koje treba da aktivira čitalac;
- kreiraju hipertekst s mrežom dobro postavljenih linkova.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4

KANON	PREDLOŽENA DJELA
<ul style="list-style-type: none"> • Vilijam Šekspir: <i>Hamlet</i> • P. P. Njegoš: <i>Noć skuplja vijeka</i> • Radovan Zogović: <i>Instrukcija maslini</i> • Mihailo Lalić: <i>Lelejska gora</i> • Ivo Andrić: <i>Prokleta avlija</i> • Alber Kami: <i>Stranac</i> • Meša Selimović: <i>Derviš i smrt</i> • Zuvdija Hodžić: <i>Davidova zvijezda</i> • Semjuel Beket: <i>Čekajući Godoa</i> 	<p>POZNI MODERNIZAM/POSTMODERNIZAM</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mihailo Lalić: <i>Lelejska gora</i> • Ivo Andrić: <i>Prokleta avlija</i> • Vladan Desnica: <i>Proljeće Ivana Galeba</i> • Sreten Asanović: <i>Igra</i> • Horhe Luis Borhes: <i>Vavilonska biblioteka, Čekanje</i> • Milovan Đilas: <i>Besudna zemlja</i> • Viljem Fokner: <i>Krik i bijes</i> • Alber Kami: <i>Stranac</i> • Meša Selimović: <i>Derviš i smrt</i> • Miodrag Bulatović: <i>Crveni petao leti prema nebu</i> • Dragan Nikolić: <i>Ulište</i> • Danilo Kiš: <i>Enciklopedija mrtvih (izbor), Esej (izbor)</i> • Borislav Pečić: <i>Novi Jerusolim (izbor – Čovek koji je jeo smrt), Esej (izbor)</i> • Zuvdija Hodžić: <i>Davidova zvijezda</i> • Semjuel Beket: <i>Čekajući Godoa</i> • Ljubomir Đurković: <i>Otpad</i> • Mihail Bulgakov: <i>Majstor i Margarita</i> • Vasko Popa: <i>Kora (izbor)</i> • Stevan Raičković: <i>Kamena uspavanka</i> • Branko Miljković: <i>Balada</i> • Ali Podrimja: <i>Vrati se stihu Homerovu, Itaka</i> • Radovan Zogović: <i>Instrukcija maslini, Kosa</i> <p>KNJIŽEVNOST U POKRETU</p> <ul style="list-style-type: none"> • Balša Brković: <i>Jedan dan Antonija Adžića</i> • Dragan Radulović: <i>Auschwitz coffe (odlomak)</i> • Ognjen Spahić: <i>Hansenova djeca (odlomak)</i> • Andrej Nikolaidis: <i>Mimezis (odlomak)</i> <p>DJELA KLASIČNE KNJIŽEVNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vilijam Šekspir: <i>Hamlet</i> • P. P. Njegoš: <i>Luča mikrokozma (posveta), Noć skuplja vijeka</i> • F. M. Dostojevski: <i>Braća Karamazovi</i>

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

Opšte preporuke

Učenici rade u školi ukupno **četiri pismena zadatka** u jednom razredu. Pismeni zadaci se rade dva školska časa. Ispravka se radi jedan ili više školskih časova u zavisnosti od nastavnikove procjene. Preporučuje se da teme za pismene zadatke prate uzrast i interesovanja učenika i omogućavaju im da pokažu svoje jezičko i stilsko umijeće, kreativnost, slobodu iskaza i izraza. Pored tema koje podrazumijevaju doživljajnu osnovu i subjektivno stanovište, treba uključiti i teme koje zahtijevaju kritičko prikazivanje šire i složenije stvarnosti i aktualnih društvenih pojava.

Učenici u jednom klasifikacionom periodu rade test iz gradiva tog perioda. Treba nastojati da pitanja na testu budu formulisana po uzoru na pitanja s maturalnog ispita.

Učenici rade jedan **domaći zadatak** (prilagođena forma seminarskog rada) u vezi sa djelom po svojem izboru. Djela o kojima će pisati domaći zadatak (u trećem i četvrtom razredu – esej) najavljuje nastavnik na početku nastavne godine, a učenik do kraja prvog klasifikacionog perioda prijavljuje svoj izbor. O odabranom djelu učenik je u stanju da pripremi i realizuje **govorni nastup**.

Učenici u nastavnoj godini izražajno napamet kazuju najmanje jedan odabrani umjetnički tekst.

Učenici vode dnevnik čitanja o djelima iz programa i onima koja čitaju po sopstvenom izboru. U dnevnik čitanja se unose: anotacije djela, učenikovi doživljaji, saznanja i ocjene, kratke bilješke o fabuli, likovima, jeziku djela, idejama, kao i odabrani kraći odlomci. Dnevnici čitanja treba da ostvare emocionalnu, estetsku i intelektualnu funkciju proučavanja književnosti.

Dobro bi bilo da učenici za četiri godine prave sopstvenu antologiju pjesama (pjesnici/pjesnikinje od starog vijeka do najsavremenijih) ili antologiju jedne epohe. Za nju mogu da napišu i predgovor u kojem bi objasnili kriterijume kojih su se držali prilikom odabira pjesama.

Budući da postoji determinišući problem nastave ovog predmeta – ugrožena funkcionalna pismenost naših učenika, razvoju kulture usmenog i pisanog izražavanja u okviru obje oblasti predmeta, i nastave jezika i nastave književnosti – treba posvetiti više časova.

Medijska i informaciona pismenost² – Nastava književnosti obuhvata i elemente tzv. *medijskog obrazovanja*. Ovi ishodi obuhvataju povezivanje jezičkih djelatnosti, aktivne upotrebe rječnika i temeljnog znanja sa svrhovitim pristupom informacijama, kao i njihovo kritičko vrednovanje i kreativnu upotrebu radi rješavanja problema i donošenja odluka. Obuhvataju i komunikacijske i prezentacijske sposobnosti: stvaranje medijskih poruka i njihovo odgovorno odašiljanje, kritički odnos prema medijskim porukama, razumijevanje uticaja medija i njihovih poruka na društvo i

² Vidjeti: *Polazne osnove za izradu strategije razvoja informacione i medijske pismenosti kroz mrežu biblioteka*, (2016–2020), Nacionalna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Cetinje, 2015.

pojedina. Na taj način razvijaju svijest o jedinstvenosti i vrijednosti različitih mišljenja, stavova i ideja, društava i kultura sa svrhom uspješne komunikacije i razumijevanja drugih i drukčijih.

Shvaćena kao složen koncept, informaciona i medijska pismenost, kroz aktivnije i demokratsko učešće građana i omogućavanje raznolikosti, dijaloga i tolerancije, obuhvata znanje, vještine i stavove koji omogućavaju učenicima da: razumiju ulogu i funkcije medija i drugih izvora informacija u demokratskim društvima, razumiju uslove pod kojima se te funkcije mogu realizovati, prepoznaju i izraze potrebu za informacijama, pronadu i pristupe relevantnim informacijama, kritički vrednuju informacije i sadržaje koje pružaju mediji i ostali izvori informacija, uključujući one na Internetu, u smislu nadležnosti, vjerodostojnosti i aktuelne namjene; preuzimaju i organizuju informativni i medijski sadržaj, sintetizuju ili rade na idejama koje su preuzeli iz sadržaja, saopšte svoje shvatanje kreiranog znanja publici ili čitalištu u odgovarajućem obliku, na odgovarajućem medijumu i na etički i odgovoran način, primijene svoje ICT vještine kako bi baratali informacijama i proizveli korisnički sadržaj, pristupe radu sa medijima i ostalim dobavljačima informacija, uključujući one na Internetu, u cilju samoizražavanja, slobode izražavanja, interkulturalnog dijaloga i demokratskog učešća. (UNESCO, 2013). S obzirom na mogućnosti koje IMP otvara, ona se mora shvatiti, ne samo kao sposobnost traženja, korišćenja i razmjene informacija u velikom broju formata i modalitetima, već i kao cjeloživotno stremljenje ka znanju i učenju.

Nastava književnosti

Učenici odjeljenja filološke gimnazije treba da budu promoteri knjige i čitanja i da kontinuirano demonstriraju čitanje kao životni stil. Imajući ovo na umu, potrebno je kontinuirano podsticati individualnost i originalnost doživljaja, razmišljanja i stavova učenika specijalističkih odjeljenja filološke gimnazije probuđenih čitanjem i tumačenjem književnoumjetničkih djela. Nastavnik književnosti u filološkoj gimnaziji treba da demonstrira i metodološku tolerantnost u interpretacijskom postupku, i podstiče nastavnu interpretaciju kao stvaralački čin, čineći je specifičnim oblikom saznavanja i originalnom nastavnom aktivnošću.

Istovremeno, nastavnik književnosti u specijalističkom odjeljenju filološke gimnazije treba da bude inspirator koliko i organizator nastave i tumač literarnih pojava. Bez ličnog doživljajnog iskustva učenika, ali i nastavnika puko demonstriranje usvajenih teorijskih znanja neće biti dovoljno za ostvarivanje osnovnog cilja nastave.

U okviru nastave književnosti poseban naglasak treba da bude na kulturi izražavanja – usmenoj i pisanoj kroz razvijanje sve četiri aktivnosti sporazumijevanja (slušanje, čitanje, govor i pisanje).

Na kraju tabele, iza svakog razreda, nalazi se spisak predloženih tekstova. On je napravljen na osnovu kriterijuma estetske vrijednosti i primjerenosti tekstova uzrastu učenika i njihovom kulturnom i životnom iskustvu. To je spisak iz kojeg nastavnik bira tekstove prema svojim profesionalnim kriterijumima, a spisak ga ne ograničava. Naprotiv – može izabrati i drugi prikladan tekst koji nije na spisku, ali treba da vodi računa o navedenim kriterijumima, kao i o proporcionalnom odnosu rodova i vrsta, odnosno o ciljevima i ishodima učenja.

U spisku su pored predloženih tekstova navedena i *Obavezna djela (kanon)*. Njih je učenik u obavezi da pročita i dobro poznaje. Učenikovo poznavanje kanonskih djela provjerava se i na maturskom ispitu.

Nastavni program Književnost za specijalistička odjeljenja filološke gimnazije je kombinacija istorijskog i žanrovskog pristupa književnosti. Prvo polugodište prvog razreda predviđeno je za izučavanje pristupa književnom djelu, a takva teorijski zasnovana oblast postoji i u drugom i trećem razredu. U četvrtom razredu predviđeno je izučavanje i ovladavanje modernim načinima pristupa književnom djelu.

Budući da se u prvom razredu specijalističkog odjeljenja filološke gimnazije izučavaju književna razdoblja koja su vremenski udaljena i hermetična za današnjeg učenika, treba uvrstiti i zanimljive oblike predstavljanja grčke mitologije, biblijskih priča, priče iz *Kurana*, razdoblja humanizma i renensanse (filmovi, snimci pozorišne predstave i sl.). Književnoteorijski pojmovi funkcionalno se povezuju s književnim tekstom predviđenim za čitanje i objašnjavaju se samo oni koji su zastupljeni u odabranom tekstu, a uče se radi razumijevanja teksta.

Blagovremeno treba rasporediti djela koja učenici treba da pročitaju, zadati dnevnik čitanja, eseje i govorne nastupe. Preporučuje se da se svi kratki tekstovi čitaju na času i da učenici rade u manjim grupama na istraživačkim zadacima. Na obimom manjem djelu koje valjano ilustruje književnoumjetnički postupak učenik može razvijati interpretativne sposobnosti i usvajati književnoteorijske pojmove. Nastavnik mora voditi računa o tome da je doživljaj književnog teksta individualan i da je različit stepen učenikovog čitalačkog razvoja.

Neophodno je motivisanje učenika prvo za čitanje, a nakon toga i na kreativnu sublimaciju doživljaja i informacija iz teksta u vidu stvaranja sopstvenog teksta. Dakle, cilj procesa je kreativno izražavanje, uz uvažavanje individualnih različitosti (lični doživljaj).

Nakon čitanja, učenik se podstiče da razmisli o onome što je pročitao, da zauzme lični stav prema sadržaju i argumentovano govori o sopstvenom doživljaju.

Iako se dio pojmova i sadržaja koji su navedeni u prethodnim razredima ne ponavljaju u narednim, obaveza nastavnika je da ih s učenicima kontinuirano ponavlja i unaprijeđuje stečena znanja u različitim nastavnim situacijama. Unutarpredmetna korelacija zahtijeva nastavnikovo poznavanje programa u cjelini.

U nastavi treba razvijati saradnju među učenicima, podsticati timski rad, tražiti alternativna rješenja i inventivno upotrebljavati nastavna sredstva. Kod učenika treba razvijati vještinu pronalaženja informacije i kritički osvrt na korišćenje različitih izvora znanja (rječnik, leksikon, enciklopedija, internet i dr.).

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I DAROVITIM UČENICIMA

a) Prilagođavanje programa učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama

U skladu sa Zakonom o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, članom 12, obrazovni program za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama može se izvoditi uz dodatne uslove i pomagala, prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći, kako bi se obezbijedilo da ti učenici dobiju jednak obrazovni standard, definisan obrazovnim programom, u skladu sa njihovim individualnim mogućnostima.

Škola je dužna da, u skladu sa zakonom donese individualni razvojno-obrazovni program za učenika sa posebnim obrazovnim potrebama. Individualnim razvojno-obrazovnim programom određuju se: oblici vaspitno-obrazovnog rada za vaspitno-obrazovne oblasti, odnosno predmete i module, način izvođenja dodatne stručne pomoći, prohodnost između programa, prilagođavanje u organizaciji nastave, ishodi učenja, kriterijumi za dostizanje ishoda učenja, provjeravanje i ocjenjivanje ishoda učenja i napredovanja učenika, kao i raspored časova.

Za pripremu, primjenu, praćenje i prilagođavanje programa, škola obrazuje stručni tim koji čine: nastavnici, stručni saradnici škole ili resursnog centra, uz učešće roditelja.

Individualni razvojno-obrazovni program se može u toku godine mijenjati, odnosno prilagođavati u skladu sa napretkom i razvojem učenika.

d) Prilagođavanje programa darovitim učenicima

Učenici specijalističkih odjeljenja filološke gimnazije profilisani su kao učenici koji imaju afinitete, odgovarajuća znanja i talenat za književnost. S obzirom na to da se potencijali darovitih učenika najbolje se mogu ispoljiti u pedagoško stimulatívnoj sredini, sistematski pristup je od izuzetnog značaja za njihov razvoj. Školska sredina, odnosno nastava, svojom ukupnom organizacijom i atmosferom treba da podstiče na rad, maksimalno zalaganje i da izaziva intelektualnu radoznalost svakog učenika.

Identifikacija nadarenih učenika može se vršiti procjenjivanjem osobina učenika (izvještaji, opažanje) od strane nastavnika, roditelja, drugova, samoprocjene darovitog učenika ili mjerenjem (testiranjem) stepena razvijenosti osobina (inteligencija, posebne ili specifične sposobnosti, kreativnost i sl.).

Karakteristike nadarenih učenika, bilo *intelektualne* (visoko razvijena sposobnost rezonovanja i logičkog zaključivanja; uočavanje odnosa, zakonitosti; sposobnost povezivanja informacija; sposobnost rješavanja problema; intelektualna radoznalost; razvijeno divergentno mišljenje, inventivnost; fluentnost ideja, maštovitost, razvijena metakognicija i odlično pamćenje) bilo one koje su *osobine ličnosti* (razvijena unutrašnja motivacija; upornost i istrajnost; smisao za humor; naglašena emocionalna osjetljivost; preispitivanje pravila i autoriteta; empatičnost; razvijena svijest o sebi i dr.), moguće je otkriti u obje nastavne oblasti – i u nastavi jezika i u nastavi književnosti.

Uključivanje osmišljenih sadržaja, kao model kojim se izlazi u susret potrebama nadarenih učenika, podrazumijeva njihovo dodatno angažovanje u redovnoj nastavi i van nje. Prilikom prilagođavanja programa nadarenim učenicima treba voditi računa da sadržaji imaju visok stepen složenosti, da u njihovom izboru učestvuju daroviti učenici i da metode nastave/učenja budu relevantne.

Prirodna predispozicija za postizanje izuzetnih rezultata u određenom području potreban je, ali ne i dovoljan uslov za postizanje uspjeha. Darovitim učenicima potrebno je ponuditi različite strategije učenja i nastave u zavisnosti od nivoa njihove darovitosti. U skladu sa ishodima učenja treba stvarati nastavne situacije u kojima će učenik moći da: samostalno pripremi i oblikuje radove u kojima dolazi do izražaja kreativnost, inovativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje; žanrovski preoblikuje književni tekst, dramatizuje prozni tekst; preoblikuje dramski tekst služeći se pripovijednim tehnikama i primijenjujući svoje znanje o žanrovskim i strukturnim obilježjima; piše sinopsis; pripremi scenske i dramske igre; postavlja i izvodi predstave; izrađuje strip, rječnik; stvara novi tekst u govorenom ili pisanom obliku u lokalnom govoru, ili dijalektu, žargonu ili standardnom jeziku, rješava različite problemske situacije motivisan književnim tekstom i sl.

Darovitost je razvojna kategorija pa osim o kognitivnom, nastavnicima treba da vode računa i o drugim aspektima učenikove ličnosti – afektivnom i socijalnom. Kod učenika treba podsticati razvoj logičkog i stvaralačkog mišljenja, ali i svijest o vlastitim sposobnostima, upornost, istrajnost i pozitivan odnos prema drugima.

Prilikom realizacije programa nadarene učenike ne treba izdvajati iz odjeljenja, već omogućiti individualni ili rad u grupi uz stručno vođenje nastavnika. Poštovanjem principa individualizacije i primjenom diferencirane nastave omogućilo bi se nadarenim učenicima da bolje napreduju u društvu svojih vršnjaka. Važno je da nastavnici koriste interdisciplinarni pristup koji je zasnovan na integraciji problemskih zahtjeva iz različitih nastavnih oblasti jer se tako nadareni učenici motivišu na proširivanje i produbljivanje znanja.

Za vrlo darovite učenike potrebno je obezbijediti individualni pristup koji podrazumijeva organizovanje mentorskog rada van redovne nastave.

H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA

a) Elementi praćenja i ocjenjivanja učenika

Vrednovanje obrazovno-vaspitnih ishoda vrši se tokom čitave nastavne godine prikupljanjem i analizom različitih informacija o razvijenosti vještina i usvojenosti znanja, stavova i vrijednosti:

- razvijenost komunikacijskih vještina (slušanje, čitanje, govorenje, pisanje);
- stepen usvojenosti znanja (na različitim kognitivnim nivoima);
- razvijenost stavova i vrijednosti (redovnost pohađanja časova, redovnost izrade domaćih zadataka, zalaganje i učešće u aktivnostima na času, zainteresovanost za predmetne sadržaje, inicijativnost i dr.).

Elementi vrednovanja proističu iz obrazovno-vaspitnih ishoda i ishoda učenja i odnose se na sve domene učenja. Na osnovu datih elemenata nastavnik i/ili stručni aktiv utvrđuje kriterijume ocjenjivanja kojim se procjenjuje na kojem nivou je učenik usvojio određeni ishod. Trebalo bi da nastavnik informiše učenike o načinima praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja i tako ih motiviše za maksimalno zalaganje.

b) Kriterijumi praćenja i ocjenjivanja učenika

Kriterijumima ocjenjivanja procjenjuje se na kojem nivou je učenik usvojio određeni obrazovno-vaspitni ishod. Diferenciranje kognitivnih nivoa obrade sadržaja vrši se na osnovu toga da li učenik razumije činjenice i informacije u izvornom obliku, utvrđuje relacije među elementima znanja ili je izgradio autonoman odnos prema sadržaju koji uči.

Primjeri za kriterijume ocjenjivanja u kognitivnom području

Kriterijumi ocjenjivanja u kognitivnom području	I nivo	II nivo	III nivo
Na kraju učenja učenik će moći da objasni karakteristike prosvjetiteljstva kao društvenog razdoblja koje je donijelo promjene u nauci, umjetnosti i obrazovanju.	<p><i>Učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – objasni prosvjetiteljstvo kao razdoblje u kojem se prepliću umjetnost i nauka, u kojem književno djelo ima prvenstveno vaspitno-moralistički karakter; – navede različite faze u razvoju prosvjetiteljstva; – objasni književne pojave u okviru sentimentalizma i predromantizma kao negaciju racionalističkog poimanja svijeta u prethodnim fazama prosvjetiteljstva. 	<p><i>Učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – interpretira književni tekst i poveže interpretaciju s tematskim, žanrovskim, kompozicijskim i stilskim obilježjima teksta; – obrazloži svoj odnos prema prosvjetiteljskim idejama u tekstu; – obrazloži zašto prosvjetiteljstvo nije stilski pravac u umjetnostima, već epoha u kulturnom razvoju Evrope. 	<p><i>Učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – ocijeni novi odnos prema čovjeku i društvenim odnosima pod uticajem ovog duhovnog pokreta; – ocijeni osnovni smisao zakona, uredbi, pravila, važnost formiranja zakonskog poretka za funkcionisanje društva i razvoj kulture međuljudskog uvažavanja; – samostalno sastavi poslanicu, kreativno primjenjujući iskustvo čitanja književnog teksta.
Na kraju učenja učenik će moći da čita s razumijevanjem neumjetničke tekstove	<p><i>Učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna namjenu i temu teksta; – prepozna stručne 	<p><i>Učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – izdvoji važne podatke iz teksta; – poveže vještine 	<p><i>Učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – procijeni istinitost navedenih podataka i kritički ih procijeni; – kreira

<p><i>(naučne i publicističke), analizira ih i samostalno piše slične tekstove.</i></p>	<p>riječi i objasni ih pomoću rječnika.</p>	<p>čitanja radi informacije i čitanja iz uživanja;</p> <p>– određeni tekst izloži različitim funkcionalnim stilovima.</p>	<p>biografiju/CV/referat/rezime/zapisnik/podsjetnik na zadatak temu;</p> <p>– stvori tekstove publicističkog stila (vijest, izvještaj);</p> <p>– kreira esej na zadatak temu (neliterarnu);</p> <p>– procijeni svoj tekst i tekstove drugih učenika.</p>
--	---	---	--

Učenikovo samostalno stvaranje funkcionalnih tekstova sa određenom svrhom i namjenom treba vrednovati po sljedećim kriterijumima:

- sadržaj (izvornost) i poštovanje karakteristika predviđenog funkcionalnog stila;
- forma;
- kompozicija;
- pravopis i gramatička ispravnost;
- koherentnost.

c) Obaveze učenika u nastavi

Tokom realizacije Predmetnog programa od učenika se očekuje:

- zalaganje na času u okviru planiranih aktivnosti učenja;
- samostalni govorni nastup;
- razumijevanje slušanog i čitanog teksta;
- samostalno stvaranje funkcionalnih tekstova sa određenom svrhom i namjenom;
- izrada domaćih zadataka;
- izrada eseja;
- izrada pismenih zadataka (četiri u toku nastavne godine);
- ispoljavanje vještina u okviru rada u grupi/paru i diskusije.

d) Oblici praćenja i provjeravanja

Provjeravanje znanja obavlja se u procesu i na kraju klasifikacionih perioda.

Opservacija, pitanja na času, radni listovi, kontrolne vježbe, dijagnostički testovi, međusobno učeničko ocjenjivanje i sl. neki su od oblika praćenja i provjeravanja učeničkih postignuća sa ciljem usmjeravanja procesa učenja.

Dijagnostički testovi koriste se na početku školske godine u cilju provjere nivoa stečenih znanja i usmjeravanja nastavnog procesa i u toku školske godine kao provjera uspješnosti nastavnikovih metoda i oblika rada. Rezultate dijagnostičke provjere treba analizirati kako bi bili korektivna smjernica za dalji rad, ali ih ne treba ocjenjivati.

Za praćenje napredovanja mogu se koristiti neformalni testovi poslije određene oblasti. Oni treba da budu usko povezani s postavljenim ishodom učenja i zasnovani na tipovima zadataka i metodama koje su praktikovane na času.

Uključivanje učenika u proces ocjenjivanja može da poboljša kvalitet njegovog rada i učenja. Samoocjenjivanje utiče da učenici prepoznaju svoje dobre i slabe strane i formiraju razumne sudove o svom napretku. Npr. učenicima se na samoevaluativnom listiću mogu ponuditi pitanja koja im pružaju mogućnost da razmisle o svom učinku (npr. *ono što mi se najviše sviđa kod mog eseja, ono što moram bolje da uradim sljedeći put, vjerujem da sam zaslužio ocjenu 5, 4, 3, 2, 1 zato što...*). Samoprocjena i vrednovanje govornog nastupa ili stvaranja tekstova drugih učenika sprovodi se prema obrascima procjene koje priprema nastavnik ili prema dogovoru i u skladu sa zadatkom.

Trebalo bi da za svakog učenika postoji „karton“ u koji bi nastavnici unosili rezultate svih provjera - numeričke i opisne. Kod formativnog ocjenjivanja poželjno je napraviti formular sa potrebnim elementima praćenja (znanje – usmeno i pisano, motivacija – interesi i stavovi prema predmetu i školi, radne navike – domaći zadaci, samostalni rad, korišćenje izvora i dr.).

Ocjenjivanje učenika u **kognitivnom domenu** slijedilo bi revidiranu Blumovu taksonomiju (prepoznavanje, razumijevanje, primjena, analiza, evaluacija, kreativna produkcija).

- prepoznavanje (dopunjavanje kratkih odgovora u testovima, zadaci povezivanja, pitanja sa višestrukim odgovorima);
- razumjevanje (eseji, problemski zadaci, diskusija na času, pitanja s višestrukim odgovorima, pojmovne mape);
- primjena (problemski zadaci, simulacije);
- analiza (analiza tekstova, stilske vježbe, rješavanja problema, debate, eseji, istraživački radovi);
- evaluacija (kritički prikazi, problemski zadaci, debata);
- kreativna produkcija (dramatizacija teksta, istraživački projekti, eseji, izrada prezentacija i panoa i dr.).

U okviru nastave u specijalističkom odjeljenju filološke gimnazije početni stepen je podrazumijevajući.

Ostvarenost ishoda učenja u **socijalnom domenu** može se utvrditi opservacijom. Nastavnik na osnovu posmatranja učenikovog rada u grupama i paru može procjenjivati da li je ovladao ključnim umijećima interpersonalne komunikacije (poštovanje pravila, tolerancija, saradnja).

Poželjni vidovi praćenja i procjenjivanja ostvarenosti ishoda učenja u **afektivnom domenu** su učenikovo izvještavanje i nastavnikovo posmatranje njegovog rada. Na taj način nastavnik vrednuje učenikovu usvojenost opšteprihvaćenih stavova i vrijednosti, odgovornost, samostalnost i sl.

Povezivanje znanja i vještina iz sva tri domena moguće je pratiti kroz stvaranje podsticajnih nastavnih situacija, kao što je organizovanje debata po principu *pro et contra*, kako kroz sadržaje koje lično podržavaju, tako i kroz zastupanje drugačijeg ili čak suprotnog stava što podstiče učenike da se stave u poziciju "drugog".

Sumativno ocjenjivanje je ocjenjivanje naučenog a oblici ocjenjivanja su: testovi, pismene vježbe, usmeno ispitivanje.

Ocjenjivanje se vrši javno, uz obrazloženje ocjene pred učenicima. Zaključna ocjena formira se na osnovu brojnih informacija o učenikovoj usvojenosti obrazovno-vaspitnih ishoda i pokazatelj je učenikovog napretka u učenju i razvijenosti vještina i stavova.

Eksterno provjeravanje predviđeno je za kraj četvrtog razreda i realizuje se kroz standardizovanu provjeru znanja iz oblasti jezika i književnosti. Učenici, roditelji i nastavnici imaju pristup informacijama o rezultatima testiranja i kriterijumima ocjenjivanja

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA

a) Materijalni uslovi

Da bi se nastava književnosti u specijalističkom odjeljenju filološke gimnazije kvalitetno izvodila, potrebno je da škola obezbijedi dobre materijalne uslove.

Materijalni uslovi podrazumijevaju kvalitetne učionice, kabinete i sredstva za obuku nastavnika. Osim toga, treba opremiti školsku biblioteku, odnosno transformisati je u bibliotečko-informacioni centar s čitaonicom za učenike.

Program nije izvodljiv bez adekvatnog udžbeničkog kompleta (po mogućnosti i priručnika za nastavnike). U nastavi književnosti tekst je sredstvo učenja i proučavanja na kojemu i pomoću kojega učenik razvija jezičke aktivnosti primanja (slušanje i čitanje) i proizvodnje (govorenje i pisanje), te njima ovladava.

Izvori učenja treba da budu različiti, dostupni učenicima u toku nastavnog procesa i usklađeni s obrazovno-vaspitnim ishodima i aktivnostima učenja. U nastavi treba kombinovati raznovrsne resurse za učenje:

- vizuelne (štampani materijali, slike);
- auditivne (audio-zapis);
- audio-vizuelne (film);
- interaktivne (informaciono-komunikacione tehnologije – kompjuter, pametna tabla i sl.).

Vanučionički sadržaji tiču se izvođenja izleta, ekskurzija, posjeta pozorištu, bioskopu, institucijama kulture, organizovanju tribina i susreta s književnicima i različitim autorima, učestvovanje u radionicama različitih sadržaja, učestvovanje u projektima, internet sadržaji (kulturni portali) i dr.

Resursi treba da omoguće različite stilove učenja, pa će biti efikasniji ako su izabrani na osnovu funkcije koju treba da imaju u okviru nastavnog programa i na osnovu uticaja na motivaciju učenika.

b) Profil i nivo kvalifikacije nastavnika

Nastavu književnosti mogu izvoditi nastavnici koji su završili studije književnosti i jezika, jezika i književnosti, uporedne (komparativne) književnosti i opšte književnosti i teorije književnosti na filološkim i filozofskim fakultetima u zemlji ili ukoliko posjeduju diplome s drugih univerziteta iz

okruženja, uz prethodno priznavanje od strane nadležnih službi, u skladu sa odredbama Zakona o gimnaziji.

Kompetencije koje nastavnik, koji realizuje program, treba da posjeduje odnose se na ključne oblasti realizacije procesa učenja i podučavanja, na učesnike u tom procesu i kontekst u kojem se on odvija. U skladu sa standardima kompetencija za nastavnike navodimo sljedeće³:

1. UČENICI I PROCES NASTAVE/UČENJA – Nastavnik razumije kognitivne, socijalne, lingvističke, emocionalne i fizičke aspekte procesa učenja, prepoznaje individualne razlike među učenicima (uključujući učenike s posebnim obrazovnim potrebama) i uvažava ih prilikom planiranja i organizovanja nastave kako bi ona bila prilagođena njihovim razvojnim karakteristikama, potrebama i mogućnostima; postavlja visoka očekivanja koja inspirišu, motivišu i učenicima predstavljaju izazov; promoviše napredak i usmjeren je na ishode učenja kod učenika.

2. DJELOTVORNO I SIGURNO OKRUŽENJE ZA UČENJE – Nastavnik je u stanju da stvori bezbjednu i stimulativnu sredinu za učenje koja je zasnovana na međusobnom uvažavanju, visokim očekivanjima u odnosu na ponašanje i postignuća svakog učenika, a karakteriše je aktivno učenje, podsticanje i podržavanje interesovanja učenika i pozitivna socijalna interakcija; vješto upravlja časom, djelotvorno usmjeravaći ponašanje učenika s ciljem obezbjeđivanja sigurnog i podsticajnog okruženja za učenje.

3. POZNAVANJE STRUKE I PREDMETNOG PROGRAMA – Nastavnik dobro poznaje svoju struku i saznavne postupke u okviru nje; dobro poznaje predmetni program; razumije ključne termine i pojmove, njihov odnos i hijerarhiju, predmetne specifičnosti, aktuelna pitanja i rasprave u struci, kao i česta pogrešna razumijevanja, zablude i tipične greške učenika.

4. POZNAVANJE METODIKE PREDMETA – Nastavnik poznaje i primjenjuje savremene didaktičke postupke (kombinacije nastavnih metoda i tehnika rada, oblika rada i sl.) kako bi pojmove i znanja iz programa učinio dostupnim, smislenim i mogućim za učenje i razvoj ličnosti/karaktera učenika; podstiče učenike da razumiju, ispituju i analiziraju ideje iz različitih perspektiva da bi razumjeli pojmove/koncepte na ispravan način, kao i da stečena znanja i vještine primjenjuju u konkretnim situacijama; koristi različite resurse i obrazovne tehnologije na primjeren i djelotvoran način.

5. PLANIRANJE I PRIPREMANJE NASTAVE – Nastavnik planira nastavu, na godišnjem i mjesečnom nivou, u skladu sa važećim obrazovnim programom, uvažavajući sposobnosti, potrebe i prethodna znanja učenika kako bi se ostvarilo napredovanje u učenju i postigli definisani ishodi učenja; redovno i detaljno planira dobro strukturisane časove; na godišnjem i mjesečnom nivou ciljno planira razvoj socioemocionalnih vještina i vještina za 21. vijek, u skladu sa važećim obrazovnim programom.

6. PROCJENJIVANJE I OCJENJIVANJE – Nastavnik kontinuirano i na djelotvoran način koristi formativno i sumativno ocjenjivanje da bi podržao, obrazložio i dokumentovao proces učenja; redovno i blagovremeno pruža učenicima povratne informacije o postignućima u učenju, podstiče ih na samoocjenjivanje i postavljanje ciljeva sopstvenog učenja; zna da analizira podatke dobijene na

³ *Standardi i kompetencije za nastavnike i direktore u vaspitno-obrazovnim ustanovama*, Zavod za školstvo, Podgorica, 2016.

osnovu interne i eksterne provjere znanja, vještina i razumijevanja i koristi ih za unapređivanje procesa podučavanja i učenja.

7. PROFESIONALNI RAZVOJ – Nastavnik je posvećen cjeloživotnom učenju, kontinuirano produbljuje svoja stručna, metodička i druga znanja i preuzima odgovornost za učešće u aktivnostima profesionalnog razvoja; kontinuirano evaluira svoj rad, promišlja o njemu na osnovu prikupljenih dokaza i unapređuje svoju praksu, uspostavlja i održava dobre profesionalne odnose, aktivno učestvuje u radu profesionalnih mreža, nastoji da ostvari saradnju sa kolegama u školi i široj profesionalnoj zajednici.

8. LIDERSTVO I SARADNJA – Nastavnik ima vodeću ulogu u procesu učenja i koristi sve mogućnosti da obezbijedi napredovanje učenika; aktivno traži načine za uspostavljanje dobre saradnje sa učenicima, roditeljima/starateljima, kolegama i lokalnom zajednicom.

c) Okvirni spisak literature

1. Anderson V.L. i drugi: *Nastava orijentisana na učenje*, Centar za demokratiju i pomirenje u jugoistočnoj Evropi, Solun, 2013.
2. Bagić, K.: *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
3. Bahtin, M.: „Napomene uz metodologiju nauke o književnosti“, *Treći program*, br. 39, Beograd, 1978.
4. Bahtin, M.: *O romanu*, Nolit, Beograd, 1989.
5. Bart, Rolan: *Književnost, mitologija, semiologija*, Nolit, Beograd, 1971.
6. Bašlar, G.: *Poetika prostora*, Kultura, Beograd, 1969.
7. Biti, V.: *Pojmovnik suvremene književne teorije*, Matica hrvatska, Zagreb, 1997.
8. Curtijus, E. R.: *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971.
9. Čirgić, A.: *Dijalektologija crnogorskoga jezika*, Fakultet za crnogorski jezik I književnost, Cetinje, 2017.
10. Čirgić, A., Silić, J., Pranjković, I.: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
11. Čomski, N.: *Gramatika i um*, Nolit, Beograd, 1972.
12. Danojlić, M.: *Muka s rečima*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1990. (IV izdanje)
13. Dimitrijević, R.: *Problemi nastave književnosti i maternjeg jezika I – Osnove nastave književnosti i maternjeg jezika (sadržaji i metode)*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1972.
14. Dimitrijević, R.: *Problemi nastave književnosti i maternjeg jezika II*, Izdavački centar studenata, Beograd, 1977.
15. Dubrovski, S.: *Zašto nova kritika*, SKZ, Beograd, 1971.
16. Eco, U.: *Šest šetnji pripovjednim šumama*, Preveo Tomislav Brlek, Algoritam, Zagreb, 2005.
17. Ejhenbaum, B.: *Književnost*, Nolit, Beograd, 1972.
18. Epštejn, M.: *Postmodernizam*, Zepter Book World, Beograd, 1998.
19. Gadamer, H. G.: *Istina i metoda*, Logos, Veselin Masleša, Sarajevo, 1978.
20. Hačion, L.: *Poetika postmodernizma*, Svetovi, Novi Sad, 1996.
21. Hutcheon, L.: *Postmodernistički prikaz*, Prevela Ana Juričić, *Politika i etika pripovijedanja*, Uredio Vladimir Biti, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2002.

22. Jaus, H. R.: *Estetika recepcije*, Nolit, Beograd, 1978.
23. Juvan, M.: *Nauka o književnosti u rekonstrukciji: uvod u savremene studije književnosti*, prevod sa slovenačkog: Miljenka Vitezović, Službeni glasnik, Beograd, 2011.
24. Jung, K. G.: *Čovek i njegovi simboli*, Narodna knjiga – Alfa, Beograd, 1996.
25. Kajzer, V.: *Jezičko književno djelo*, Književna misao, Beograd, 1973.
26. Kaler, Dž.: *Strukturalistička poetika*, SKZ, Beograd, 1990.
27. Kalezić, S.: *Crnogorska književnost u književnoj kritici I–VII*, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, 1990–2006.
28. Kasirer, E.: *Filozofija simboličkih oblika*, Dnevnik, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1985.
29. Kilibarda, N.: *Usmena književnost. Istorija crnogorske književnosti*, tom I, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
30. „Književno delo i njegova građa“, „Tekst, kontekst, intertekstualnost“, „Citat, montaža, kolaž“, *Treći program*, br. 39. Beograd, 1978.
31. Kristal, D.: *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit, Beograd, 1988.
32. Kristal, D.: *Kembrička enciklopedija jezika*, Nolit, Beograd, 1996.
33. Kompanjon, A.: *Pet paradoksa modernosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
34. Lešić, Z.: *Jezik i književno djelo*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1971.
35. Lešić, Z.: *Klasici avangarde*, Svjetlost, Sarajevo, 1986.
36. Lešić, Z.: *Teorija književnosti*, Beograd, Službeni glasnik, 2010.
37. Lotman, J.: „Zapažanja o umetničkom prostoru“, *Književna kritika*, Beograd, jul-avgust, 1989.
38. Marinković, S.: *Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti*, Kreativni centar, Beograd, 1995.
39. Meletinski, E.M.: *Poetika mita*, Nolit, Beograd, s.a.
40. Milosavljević, P.: *Metodologija proučavanja književnosti*, Trebник, Beograd, 2000.
41. Nikčević, M.: *Crnogorska književnost od 1852. do 1918, Istorija crnogorske književnosti*, tom III, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
42. Nikčević, V.: *Crnogorski jezik I i II*, Matica crnogorska, Cetinje, 1993. i 1997.
43. Nikčević, V.: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Podgorica, 2001.
44. Nikčević, V.: *Istorija crnogorske književnosti od početaka pismenosti do XIII vijeka*, Cetinje, 2009.
45. Nikolić, Lj., Stanojčić, Ž., Klikovac, D.: *Jezik i jezička kultura 1*, Stručna knjiga, Beograd, 1998. (IV izdanje)
46. Nikolić, Lj., Stanojčić, Ž., Klikovac, D.: *Jezik i jezička kultura 2*, Stručna knjiga, Beograd, 1997. (II izdanje)
47. Nikolić, M.: *Metodika nastave srpskohrvatskog jezika i književnosti*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1988.
48. Jovanović, N., Bajković, R.: *Podrška darovitim učenicima*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2014.
49. Oraić Tolić, D.: *Paradigme 20. stoljeća, avangarda i postmoderna*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1997.
50. Oraić Tolić, D.: *Teorija citatnosti*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1990.
51. Petković, N.: *Od formalizma ka semiotici*, BIGZ, Beograd 1984.

52. *PISA 2012 – Crna Gora, preliminarni izvještaj*, Ispitni centar Crne Gore, Zavod za školstvo, Podgorica, 2013.
53. *PISA 2015. u Crnoj Gori, rezultati*, Ispitni centar Crne Gore, Podgorica, 2017.
54. *Polazne osnove za izradu strategije razvoja informacione i medijske pismenosti kroz mrežu biblioteka*, (2016-2020), Nacionalna biblioteka „Đurđe Crnojević, Cetinje, 2015.
55. *Pravopis crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
56. Radojević, R.: *Tokovima crnogorske književnosti*, NIO „Pobjeda”, Titograd, 1978.
57. Rečnik književnih termina, Nolit, Beograd, 1985.
58. Rosandić, D.: *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
59. Rotković, R.: *Crnogorsko književno nasljeđe*, Titograd 1976.
60. Rotković, R.: *Jezikoslovne studije*, Cetinje 2009.
61. Rotković, R.: *Crnogorska književnost od početaka pismenosti do 1852, Istorija crnogorske književnosti*, tom II, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
62. Selimović, M.: *Za i protiv Vuka*, Matica srpska, Novi Sad, 1967.
63. Solar, M.: *Povijest svjetske književnosti*, Insitut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
64. Solar, M.: *Retorika postmoderne*, Oglеди i predavanja, Matica hrvatska, Zagreb, 2005.
65. Silić, J.: *Crnogorski jezik, naučno-metodološke osnove standardizacije crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
66. Sosir, F.: *Opšta lingvistika*, Nolit, Beograd, 1977.
67. Stevanović, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik I i II*, Naučna knjiga, Beograd, 1969.
68. Šipka, M.: *Priče o riječima*, Svjetlost, Sarajevo, 1984. (VIII izdanje)
69. Šklovski, V.: *Energija zablude*, Prosveta, Beograd, 1981.
70. Šklovski, V.: *Građa i stil u Tolstojevom romanu „Rat i mir“*, Nolit, Beograd, 1984.
71. *Teorija filma*, priredio Dušan Stojanović, Nolit, Beograd, 1978.
72. Turković, H.: *Razumijevanje filma*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1988.
73. Uspenski, B.: *Poetika kompozicije Semiotika ikone*, Nolit, Beograd, 1979.
74. Velek, R., Voren, O.: *Teorija književnosti*, Nolit, Beograd, 1974.
75. Visinko, K.: *Čitanje: poučavanje i učenje*, Školska knjiga, Zagreb, 2014.
76. Vuković, N.: *Uvod u književnost za djecu i omladinu*, Unireks, Podgorica, 1996.
77. Vuković, N.: *Putevi stilističke ideje*, Jasen, Podgorica – Nikšić, 2000.

Predmetni program KNJIŽEVNOST za filološku gimnaziju izradila je Komisija u sastavu:

prof. dr Vesna Vukićević-Janković, predsjednica
 prof. Gordana Vučinić, članica
 mr Svetlana Čabarkapa, članica
 mr Maja Sekulović, članica

U izradi Predmetnog programa korišćeni su *Predmetni program Crnogorski jezik i književnost I, II, III i IV razred filološke gimnazije* (Podgorica, 2011), *Predmetni program Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost I, II, III i IV razred filološke gimnazije* (Podgorica, 2016) i *Metodološko uputstvo za pisanje predmetnih programa zasnovanih na ishodima* (Podgorica, 2019), a konsultovani su i predmetni programi iz država u regionu, kao i evropski strateški obrazovni dokumenti.

Nacionalni savjet za obrazovanje na sjednici održanoj 23. jula 2020. godine, utvrdio je **Predmetni program KNJIŽEVNOST** za filološku gimnaziju.